

INSTITUTIONEN FÖR LITTERATUR,
IDÉHISTORIA OCH RELIGION

Det växtrelaterade bildspråket i Hosea bok

Kan kunskap om växtförädling påverka vår förståelse av
bildspråket i Hosea bok?

Doris Danielsson

Termin: VT 2018

Kurs: RKT235 Teologi, examensarbete för
magisterexamen, 15 hp

Nivå: Magisterexamen

Handledare: Rosmari Lillas

Abstract

The purpose is to study Hosea's use of plant symbols in his metaphorical language, and in addition to this, how aspects of plant breeding in his times may have influenced the author's use of plant symbolism in the Book of Hosea. The main question is: Can knowledge of plant breeding influence the understanding of the metaphorical language in the Book of Hosea?

Plant related vocabulary in the Book of Hosea is identified, categorized and consequently studied with grammatical-semantic criticism, literary criticism and metaphorical analysis. This is then contrasted with horticultural knowledge. Finally, an analysis of plant related words in three pericopes is presented.

Studies of the plant related metaphorical language in correlation with horticultural knowledge results in a deepened understanding of the symbols and metaphors. This leads to a more complex understanding of Hosea's use of metaphorical language instead of a homogenous picture of the plants.

The conclusion is therefore, that knowledge of plant breeding, ancient grains, soil quality and pollen spreading contributes to a deepened analysis and understanding of the use of plant related symbolism, here in the Book of Hosea, and wherever else plants are mentioned in the Hebrew Bible.

Key words: Hosea, imagery, Plant breeding

Innehållsförteckning

Abstract	2
Innehållsförteckning	3
1. Inledning	5
1.1. Syfte	6
1.2. Frågeställning	6
1.3. Material och källkritik	7
1.4. Avgränsningar	8
1.5. Metod	8
1.6. Struktur	10
1.7. Tidigare forskning	11
1.8. Centrala ord och begrepp	14
1.8.1. Bildspråk	14
1.8.2. Symbol	15
1.8.3. Metafor	15
2. Bakgrund	17
2.1. Marklära, växtförädling och klimat	17
2.2. Hosea bok	19
3. Analys	21
3.1. Växtnamn i Hosea bok	21
3.2. Växtbeskrivningar	23
3.3. Kategoriseringar och tabeller	28
3.3.1. Trolig växtförädling eller ingen växtförädling	28
3.3.2. Växter med ekonomisk, politisk och religiös betydelse	29
4. Analys av perikoperna	32
4.1. Perikopen 9:1–9	32
4.1.1. Spannmål, forskningsredogörelse	33
4.1.1.1. Växtförädling och möjliga tolkningar	34
4.1.2. Nässlor och törnen, forskningsredogörelse	36
4.1.2.1. Växtförädling och möjliga tolkningar	36
4.1.3. Sammanfattande kommentar	38
4.2. Perikopen 9:10–10:15	36
4.2.1. Druvklasar, forskningsredogörelse	40

4.2.1.1.	Växtförädling och möjliga tolkningar	41
4.2.2.	Fikon, forskningsredogörelse	42
4.2.2.1.	Växtförädling och möjliga tolkningar	42
4.2.3.	Rot, forskningsredogörelse	43
4.2.3.1.	Växtförädling och möjliga tolkningar	43
4.2.4.	Frukt, forskningsredogörelse	44
4.2.4.1.	Växtförädling och möjliga tolkningar	44
4.2.5.	Vinstock I, forskningsredogörelse	45
4.2.5.1.	Växtförädling och möjliga tolkningar	46
4.2.6.	Sammanfattande kommentar	47
4.3.	Perikopen 14:2–14:9	47
4.3.1.	Lilja, forskningsredogörelse	48
4.3.1.1.	Växtförädling och möjliga tolkningar	49
4.3.2.	Olivträd, forskningsredogörelse	50
4.3.2.1.	Växtförädling och möjliga tolkningar	50
4.3.3.	Vinstock II, forskningsredogörelse	51
4.3.3.1.	Växtförädling och möjliga tolkningar	51
4.3.4.	Cypress mm, forskningsredogörelse	52
4.3.4.1.	Växtförädling och möjliga tolkningar	53
4.3.5.	Sammanfattande kommentar	53
5.	Slutdiskussion	55
6.	Slutsats	63
7.	Bibliografi	65
7.1.	Biblar och bibelöversättningar	65
7.2.	Litteratur	65
7.3.	Internet	68
8.	Appendix	70

1. Inledning

Jag tror att många i dagens samhälle, och kanske särskilt i vår del av världen, har svårt att ta till sig bildspråket i Hosea bok, i synnerhet vad gäller den symboliska betydelse som ges växterna. Det som gör bildspråket svårtolkat är det glapp som finns mellan naturen och kulturen där och då och naturen och kulturen här och nu. Många av de naturfenomen och växter som återfinns i bildspråket i Hosea bok var välkända och mer eller mindre allmänt förekommande i Israel under 700–600-talet f.v.t., medan de är främmande eller okända för 2000-talets nordeuropé.¹

Vi kan idag inte med säkerhet veta vilka växter som avses i Hosea bok, men vi kan göra kvalificerade gissningar. Till exempel den växt som vi idag i dagligt tal kallar cypress har ingenting med dåtidens cypresser att göra. Det vi idag kallar cypress, *Chamaecyparis*, är ett släkte som i stort härstammar från Japan och Nordamerika.² Den cypress, *Cupressus*, som ursprungligen fanns runt Medelhavet och som växte i Israel för ca 3000 år sedan, finns i dag i bl.a. på de gamla renässansslotten i Italien, men saknas nästan helt i dagens Israel.³

Ett annat exempel på förändringar gäller vinodlingarna där det finns en avgörande skillnad mellan de druvor som odlades då och de druvor som odlas idag. Mellan 7000–4000 f.v.t. skedde domesticeringen av den vilda och ursprungliga druva som växte i området mellan Svarta havet och Iran. Från detta område spred sig de kultiverade formerna av druvor västerut till Grekland och Kreta, där arkeologer funnit spår av vinodlingar och vinframställning från ca 5000 f.v.t. Den druva som de odlade var mycket närmare ursprungsdruvans egenskaper av arten *Vitis vinifera* än dagens förädlade högproducerande druvsorter.⁴ Växtförädling kan ske genom att plantan med de bästa egenskaperna utväljs till utsäde och detta har skett sedan människan började odla sin mat.

Det är först under det senaste århundradet som genetiken kommit att spela roll i urvalsarbetet och påskyndat förädlingsarbetet vilket främst märks genom att arternas sorter ersätts i en allt snabbare takt. Ett exempel på det är druvsorter som tagits fram genom

¹ Alonso Schökel, Luis, Bravo Gozalo, José María, Rosa, Liliana M. och Pearson, Brook W. R. *A Manual of Hermeneutics*. Sheffield Academic Press, 1998, 87.

² Jens Corneliuson, *Växternas namn: Vetenskapliga växtnamns etymologi: Språkligt ursprung och kulturell bakgrund*, 149.

³ Corneliuson, *Växternas namn*, 184.

⁴ Jean–Frédéric Terral (*et.al.*), ”Evolution and History of Grapevine (*Vitis vinifera*) under Domestication: New Morphometric Perspectives to Understand Seed Domestication Syndrome and Reveal Origins of Ancient European Cultivars”, I *Annals of Botany*, Volume 105, årg, 3, 1 mars 2010.

korsning av olika arter och sedan ympas på en hårdig rot av en tredje art för att öka hårdigheten och motståndskraften mot sjukdomar.⁵

Okunskap om växtförädling genom tiderna kan troligtvis också påverka allmänhetens tolkningar av bildspråket i Hosea bok, på samma sätt som växternas namn kan ha förändrats på ett sätt som endast de som är verksamma inom det hortikulturella området är medvetna om.

Min egen bakgrund är att jag under åren 1987–2014 på olika sätt har arbetat inom trädgårdsnäringen, bl. a. har jag undervisat i växtkunskap och plantskoleskötsel under 16 år. Jag är också utbildad till trädgårdstekniker med inriktning mot markbyggnad, vid Sveriges Lantbruksuniversitet. Den här bakgrunden gör att jag har kunskap om växter och växtförädling från det hortikulturella området som skiljer sig från gemene mans och det leder till att jag har en annan förståelse när det kommer till tolkning av det växtrelaterade bildspråket i Hosea bok.

1.1 Syfte

Jag har som syfte att studera användningen av det växtrelaterade bildspråket i Hosea bok. Jag vill därför undersöka vilka bilder som förekommer och vilka tolkningar dessa har getts. För att skapa en fördjupad förståelse av texten undersöker jag hur växtförädling, genom urval av växter gjorda av människan, hos de förekommande växterna, kan ha skett innan eller under Hoseas tid. Om växtförädling har skett kan det i så fall påverka förståelsen av texten, tolkningen och exegesen? De referensramar som människor hade på Hoseas tid skiljer sig avsevärt från de referensramar vi har idag, vilket troligen kan påverka hur vi förstår symboliken i det växtrelaterade bildspråket.

1.2 Frågeställning

Huvudfrågan i denna uppsats är om kunskap om växtförädling kan påverka förståelsen av bildspråket i Hosea bok. För att kunna besvara denna fråga använder jag bl. a. följande underfrågor/delfrågor.

Går det att förstå vilka växter Hosea avser i sitt bildspråk? Det behöver initialt undersökas för att möjliggöra analysen av vilka växter som avses och om någon växtförädling kan ha skett med de växter som förekommer i Hosea bok.

⁵ Sveriges Lantbruksuniversitet, Mistra biotech. Så funkar det! *Så funkar växtförädling*. 2017.

En annan aspekt att undersöka är om växternas ekonomiska, politiska och religiösa betydelse i samhället skiljer sig åt bland de växter författaren använder, eller om de alla kan ha haft samma betydelse. Om den ekonomiska, politiska och religiösa betydelsen av växterna skiljer sig åt, har i så fall någon växtförädling skett av växterna som påverkar förståelsen av bildspråket?

Hur har tidigare forskare tolkat växtordens symboliska betydelse i Hosea bok? Resultatet av detta används som grund för jämförelsen med en tolkning som innefattar kunskap om växtförädling. Jag har som syfte att studera användningen av det växtrelaterade bildspråket i Hosea bok samt om växtförädling under 1000-talet f.v.t. kan ha påverkat författarens användning av växternas symboliska betydelse. Vad gäller växtsymboliken i bildspråket så handlar det både om vilka växter Hosea väljer att använda och vilken symbolisk betydelse han ger dem vid användandet.

För att skapa en fördjupad förståelse av texten undersöker jag hur växtförädling, genom urval av växter gjort av människan hos de förekommande växterna, kan ha skett innan eller under Hoseas tid. Om växtförädling har skett, har det i så fall påverkat förståelsen av texten, tolkningen och exegesen?

1.3 Material och källkritik

I undersökningen utgör den hebreiska texten i Hosea bok i *Biblia Hebraica Stuttgartensia*, (*BHS*) primärkällan.⁶ I de fall textkritiska anmärkningar förekommer kommer äldre översättningar att diskuteras. Där det är relevant hänvisas även till andra antika texter. I de fall då en svensk översättning citeras är det Bibel 2000 som används om inget annat anges.⁷ Referenslitteratur i undersökningen avseende de hebreiska ordens betydelse är *NIDOTTE*, *HALOT* och *ABD*.⁸ Ytterligare referenslitteratur är en jordartskarta med förklaringar över norra Israel (appendix). Undersökningarna som ligger till grund för kartan genomfördes under åren 1933 till och med 1968. Den är till stora delar upprättad innan Israel moderniserade sitt jordbruk.⁹ För referenslitteratur avseende växtförädling hänvisas till Sveriges Lantbruksuniversitet och deras sida om växtförädling.¹⁰

⁶ *Biblia Hebraica Stuttgartensia*, 5 uppl. Stuttgart: Deutsche Bibelgesellschaft, 1997.

⁷ Bibel 2000.

⁸ Willem R. VanGemeren (red.). *New International Dictionary of Old Testament Theology and Exegesis*. Koehler, Ludwig, *The Hebrew and Aramaic Lexicon of the Old Testament*, Study ed., 2001, och Herion, Gary A., Beck, Astrid B. och Freedman, David Noel (red.), *The Anchor Bible Dictionary*, 1 ed. 1992.

⁹ Jordartskarta över norra Israel, The Hebrew University of Jerusalem, 1968.

¹⁰ Sveriges Lantbruksuniversitet, Mistra biotech. Så funkar det! *Så funkar växtförädling*.

1.4 Avgränsning

Jag kommer endast att studera avsnitt i Hoseas bok och inga andra profetböcker i Gamla testamentet. Studien kommer endast att omfatta en analys av växtrelaterade bilder i Hosea bok och inte övriga omnämmande av djur och naturfenomen. Studien av växtrelaterade bilderna kommer endast att omfatta omnämmandet av respektive växt och de växtdelar som kan användas för förökning. Således kommer jag inte att diskutera några biprodukter som uppstår vid bearbetning av de skördade växterna, såsom t. ex. agnar eller produkter producerade på, så som t.ex. bröd eller vin. Den kommer heller inte att omfatta en analys av ord i Hosea bok som omnämmer redskap t.ex. plog, eller specifika orter relaterade till växter, deras skörd, och produktförädlingen.

1.5 Metod

I arbetet kommer tre olika analysmetoder och deras underkategorier att användas för att analysera perikopernas växtrelaterade ord. De metoder som kommer att användas är: 1) grammatisk-semantisk analys, 2) litterärkritik och 3) metaforanalys. Metoderna kommer att användas i samverkan med varandra och i olika utsträckning.

1) Grammatisk-semantisk analys av de hebreiska växtrelaterade orden genomförs för att undersöka deras betydelse. Detta görs med hjälp av bibliska ordböcker, uppslagsverk och lexikon. Den grammatiska-semantiska analysen går ut på att analysera texten genom dess språk. Dels hur de enskilda orden är bärare av mening och dels hur de kombineras i fraser och meningar. I denna analys kan kontexten vara avgörande för att bestämma ordens betydelse i de fall då det finns flera möjliga betydelser av de undersökta växtrelaterade orden.¹¹

2) Inom litterärkritiken kommer ett antal underkategorier användas: a) litterär stil, b) litterär struktur c) kontextanalys och d) retorisk analys. Dessa analysmetoder används begränsat som enskilda delar för att belysa olika aspekter av materialet ur diverse perspektiv för att bilda en större helhet tillsammans med de övriga analysmetoderna (1 och 3). Detta eftersom metoderna är omfattande och uppsatsens omfång medför begränsningar.

Genom litterärkritikens underkategori a) litterär stil fastställs genre av perikopen och genom underkategorin b) litterär struktur fastställs strukturen på perikopen.

¹¹ Hayes, Holladay, *Biblical Exegesis: A Beginner's Handbook*. 3 rev. uppl. Louisville: Westminster John Knox Press, 2007, 72–74.

Underkategorin c) kontextanalys handlar om att analysera textens sammanhang. Även en mindre perikop har ett sammanhang inom texten i stort. Den lilla textbitens betydelse påverkas av den större textmassans betydelse.¹² Den sista kategorin d) retorisk analys används också för att undersöka vad det är som författaren vill föra fram, vad det är för budskap som positioneras i perikopen.

3) Jag kommer också med hjälp av metaforanalys studera bildspråket i texten samt identifiera de metaforiska elementen och fastställa metaforen. Metaforanalysen inleds med att identifiera bildledet och vilken bild som används. Därefter studeras sakledet (betydelsen) som är ett resultat av hur vi uppfattar bildledet i den förekommande kontexten, detta för att sedan se hur de samverkar med varandra och den övriga texten. På så sätt fastställs metaforen.¹³ En vidare beskrivning av bildspråk och metaforer ges i avsnitt 1.8 Centrala ord och begrepp.

Analysen sker stegvis med hjälp av de olika analysmetoderna. Inledningsvis identifieras de växtrelaterade orden i Hosea bok och deras betydelse fastställs (1). Efter detta ges en växtbeskrivning för varje växtord. Därefter delas orden in i två kategorier: de som det är troligt att de har växtförädlats och det inte är troligt att de har växtförädlats. De växter som troligen har växtförädlats delas sedan in i tre kategorier utifrån om de har ekonomisk, politisk eller religiös betydelse. Perikop för perikop analyseras sedan textens genre och struktur (2), växtorden som förkommer presenteras samt deras betydelse på svenska och en kort botanisk beskrivning ges för varje växtord. Efter detta följer en genomgång av tidigare forskares resultat, följt av en analys av växternas symboliska och metaforiska betydelse (3). I sista steget i analysen undersöks hur växtförädlingsperspektivet påverkar resultatet av undersökningen av växternas symboliska och metaforiska betydelse. Till slut ges en sammanfattande kommentar för perikopen.

De kriterier som ligger till grund för uppdelningen av de växtrelaterade orden i olika kategorier är följande:

För ekonomisk betydelse är kriteriet att det är en handelsvara, bytesvara eller föda. Enligt Steven finns det belagt att senast 1000 f.v.t. transporterades spannmål av olika slag och andra hållbara varor längs med sidenvägen och andra handelsvägarna mellan Kina och Mellanöstern.¹⁴ Enligt Chaney bedrev kungarna i Juda och Israel en omfattande import av

¹² Hayes/Holladay, *Biblical Exegesis*, 94.

¹³ Göran Eidevall och Mikael Larsson, "Metoderna" 202.

¹⁴ Steven, (m fl.), "Between China and South Asia: A Middle Asian Corridor of Crop Dispersal and Agricultural Innovation in the Bronze Age", 1550.

byggnadsmaterial och export av mat, framförallt vete, olivolja och vin, men även andra matvaror.¹⁵

Kriteriet för politisk betydelse är att växten kan utnyttjas för att visa på det egna landets storhet och rikedom gentemot grannländerna samt bygga upp det egna folket.¹⁶ Förbundet mellan Herren och folket bidrar till att upprätthålla en religiös struktur, som har politisk betydelse i maktelitens kontakter med stormakterna Assyrien och Egypten, och konsekvenserna av dessa kontakter.¹⁷

Kriteriet för religiös betydelse är att växten användes i kulten allmänt eller individuellt. Kultanvändningen kunde vara som ett offer som bars fram allmänt eller individuellt, t. ex. fikon och oliver av första skörden.¹⁸

1.6 Struktur

Denna uppsats inleds med genomgång av uppsatsens syfte och frågeställning. Därefter presenteras material och källkritik följt av avgränsningarna för uppsatsen som följs av ett metodavsnitt. Strukturen för uppsatsen följs av forskningsöversikten. Därefter följer en avdelning som behandlar centrala ord och begrepp. På detta följer ett kapitel som behandlar för uppsatsen viktiga bakgrundsfaktorer i form av marklära, växtförädling, klimat och Hosea bok. Efter detta inleds analysen med att identifiera de växtrelaterade orden i Hosea bok och fastställa deras betydelse genom grammatisk-semantisk analys. Därefter sammanställs en växtbeskrivning för varje ord.

De växtrelaterade orden delas därefter in i två kategorier, de som troligen växtförädlades och de som troligen inte växtförädlades av människan. Denna uppdelning sker på grund av att ur ett växtförädlingsperspektiv är kategorin med växter som troligen inte växtförädlades av människan inte intressanta, och de är dessutom inte möjliga att identifiera. De växter som troligen växtförädlats av människan delas in i tre kategorier som har ekonomisk, politisk eller religiös betydelse. Det görs för att se vilka mönster som står att finna i hur växterna fått betydelse.

Eftersom de växtrelaterade orden förekommer i tre perikoper analyseras perikoperna sedan med samma mall, som inleds med att bestämma textens genre och struktur. Därefter beskrivs vilka växtrelaterade ord som förekommer i respektive perikop, ordens

¹⁵ Marvin L Chaney, "The Political Economy of Peasant Poverty: What the Eighth-Century Prophets Presumed but Did Not State", 36.

¹⁶ Dennis J. McCarthy och Roland E. Murphy, "Hosea", 218.

¹⁷ Susan Haddox, *Metaphor and Masculinity in Hosea*, 186-197.

¹⁸ Göran Eidevall, *Grapes in the Desert: Metaphors, Models, and Themes in Hosea 4-14*, 246-248.

betydelse samt att en kort botanisk beskrivning ges. Detta följs av en forskningsgenomgång. Därefter görs en undersökning av växternas symboliska och metaforiska betydelse. Det görs genom att studera metaforernas bildled och sakled. Detta följs av hur växtförädlingsperspektivet påverkar resultatet av undersökningen av växternas symboliska och metaforiska betydelse. Till slut ges en sammanfattande kommentar för perikopen. Detta tillvägagångsätt upprepas alltså för samtliga tre perikoper.

Detta följs av slutdiskussion där resultaten av analysen diskuteras utifrån ett växtförädlingsperspektiv. Därefter följer uppsatsens slutsats.

1.7 Tidigare forskning

Det har trots ett strukturerat sökande som bland annat innefattat Goole scholar varit svårt att finna nyare forskning om Hosea bok som varit relevant för undersökningen.

Hans Walter Wolff har skrivit *Hosea: A Commentary on the Book of the Prophet Hosea*, från 1974 som ingår i serien Hermeneia.¹⁹ I kommentaren analyserar Wolff innehållet i Hosea bok och försöker sätta in det i ett historiskt sammanhang samt tydliggöra adressaten för de olika uttalanden som sker i Hosea bok. Växternas symboliska betydelse beskrivs från detta perspektiv som ger en varierad bild där invasiva växter följer sitt naturliga mönster och andra växter beskrivs som fantasibilder. Trots kommentarens noggrannhet nämns endast växternas symboliska betydelse men inget mer om växterna. Det saknas således helt information om växternas odlingsförhållanden, förökningsätt, samt om växtförädling. Då denna sorts kunskap är i centrum för denna uppsats är det intressant att notera att det inte alls medtagits i Wolffs analys. Då det visat sig att växterna och deras förutsättningar förändrats över tid kan denna sorts kunskap vara viktig för att tolka Hosea bok.

Francis I. Andersen och David Noel Freedmans kommentar, från 1980, *Hosea: A New Translation with Introduction and Commentary*, ur serien The Anchor Bible, är en omfattande kommentar.²⁰ Det huvudsakliga perspektivet i kommentaren är ett studium av hur texten är uppbyggd litterärt men även den kulturella och historiska bakgrunden behandlas ingående. Växternas symboliska betydelse behandlas översiktligt och i huvudsak genom analyser av hur orden böjs. Det mest slående är att vinstocken i Hosea bok byter genus till maskulinum för att på så sätt symbolisera Israel. Även denna kommentar saknar redogörelse

¹⁹ Wolff, Hans Walter, *Hosea: A Commentary on the Book of the Prophet Hosea*, 1974.

²⁰ Andersen, Francis I. & Freedman, David Noel (red.), *Hosea: A New Translation with Introduction and Commentary*, 1980.

för växternas odlingsförhållanden och växtförökning vilket kan påverka analysen av Hosea bok.

Stephen G. Burnett berör och betonar, i sin artikel från 1985 "Hosea 9:10–17", att dåtidens jordbruksmetoder skiljer sig stort från dagens. Det synkretistiska samhället återspeglade sig i de kananeiska brukningsmetoderna där det förutom att bruka jorden ingick att blidka gudarna så att regnet kom vid rätt tidpunkt och i rätt mängd, fertiliteten blev bra och jorden bördig.²¹ Utsattheten om något gick fel under odlingsåret var stor. Detta är en viktig aspekt att ha med sig, då den visar att det inte bara är växterna och växtnamnen som förändrats utan också odlingsmetoderna. Detta har drivit på utvecklingen av mer högvakastande eller torktåliga växter, växtförädling, och därmed deras förståelse av deras användning, vilket kommer att diskuteras nedan.

I *Word Biblical Commentary*, vol. 31, *Hosea-Jonah*, från 1987, har Douglas Stuart skrivit avsnittet om Hosea bok.²² Stuart studerar Hosea bok med fokus på relationen mellan Gud och folket. Han kopplar samman profetiorna i Hosea bok med välsignelser och förbannelser i Guds olika förbund med sitt folk. Det är från detta perspektiv som växternas symboliska betydelse beskrivs. Fram till sista kapitlet i Hosea bok används växternas symboliska betydelse för att visa på hur folket ska straffas för sina felsteg men efter vändningen i sista kapitlet ses växterna istället som något positivt och bärare av framtidshopp. Information om växtförhållanden, växternas förökningssätt och växtförädling saknas helt. Denna sorts information är central för uppsatsens undersökningar och kan påverka analysen, tolkningen och förståelsen av Hoseas användning av växter som symboler.

"I am like an Evergreen Fir, from me Comes Your Fruit: Notes on Meaning and Symbolism in Hosea 14:9b" är titeln på Arvid Tångbergs artikel från 1989 och där diskuteras problemen med att artbestämna det städsegröna trädet i Hosea 14:9. Frågan är om det är någon slags cypress, ceder, ädelgran, tall eller en? Problem med att artbestämna en växt på en icke vetenskaplig beskrivning gäller de flesta växterna som beskrivs i Bibeln.²³ Tångberg sätter i sin artikel fingret på ett välkänt fenomen bland alla som yrkesmässigt arbetat med växter och ofta möts av frågan: "Jag har en buske som blommar på våren, vad är det?". Förmågan att kunna ange vad det är för art som det handlar om, genom bara en eller två variabler, kräver att det är mycket utmärkande drag som anges. Detta osäkerhetsmoment vid

²¹ Stephen G. Burnett, "Hosea" 9:10–17, 211–214.

²² Stuart, Douglas, *Word Biblical Commentary, Vol. 31, Hosea–Jonah*, 1987.

²³ Arvid Tångberg, "I am like an Evergreen Fir, from me comes Your Fruit: Notes on Meaning and Symbolism in Hosea 14:9b (MT)", 81–93.

artbestämning som tydliggörs i artikeln är relevant för undersökningen eftersom den visar på följden av att de olika växterna har olika symbolvärden. En osäker artbestämning av växterna får som följd en osäkerhet vid tolkningen.

Göran Eidevall har i sin avhandling *Grapes in the Desert: Metaphors, Models, and Themes in Hosea 4–14*, från 1996, analyserat samtliga metaforer i Hosea bok, kapitel 4–14, och gjort en genreklassificering och därefter studerat kontextualiseringen samt intertextualiteten.²⁴ Eidevalls metod innebär att först studera korta avsnitt, motsvarande verser, för att sedan se på helheten i ett längre avsnitt. Enligt Eidevalls sätt att dela in texten grupperas likartade fenomen tillsammans över kapitelgränserna. Genom att göra på det här sättet identifieras ett antal teman som skapar både kontinuitet och dynamik i sitt sammanhang. Eidevall jämför de relationella modellerna som ligger till grund för textens metaforer med varandra: de monarkistiska, förbundstanken, föräldra- och jordbruksmodellen. Eidevall hävdar genomgående att Hosea anser att Gud är kung fram till 14:2–9 där det sker ett paradigmskifte från ett hierarkiskt förhållande till ett mer ömsesidigt förhållande. Eidevall identifierar ett antal teman som skapar både dynamik och koherens genom hela avsnittet som han undersöker. Jag kommer att använda Eidevalls forskning i mitt arbete i de sammanhangen där växter förekommer.

Bernhard Oestreich redogör i sin avhandling *Metaphors and Similes for Yahweh in Hosea 14:2–9 (1–8): A Study of Hoseanic Pictorial Language*, från 1997, för hur han anser att metaforer och liknelser i Hosea 14:2–9 också pekar mot att Herren är Israels majestät. Det finns ett förbund mellan Israel och Gud. Denna tanke sträcker sig tillbaka till skapelsen och paradiset.²⁵ Det sista kapitlet i Hosea bok skiljer sig från de övriga genom att det talar om räddning för folket. Avhandlingen visar på hur tankar om paradiset är sammanlänkade med det gröna trädet som anses vara mer värdefullt än andra växter. Oestreich nämner även kort hur vindarna och daggen betar sig i Israel. Detta har betydelse för hur de vindpollinerande växternas pollination sker vilket han inte har berört, men som kan ge upphov till nya tankar.

Emmanuel O. Nwaoru har, i *Imagery in the Prophecy of Hosea* från 1999, valt att studera det rika bildspråket i Hosea ur olika perspektiv. För att kunna studera bildspråket väljer han en struktur där han först studerar bilderna och därefter metaforerna i Hosea bok. Hans nästa steg är att belysa metaforerna i en vidare kontext där vissa avsnitt ur Hosea bok

²⁴ Göran Eidevall, *Grapes in the Desert: Metaphors, Models, and Themes in Hosea 4–14*, 49.

²⁵ Bernhard Oestreich, *Metaphors and Similes for Yahweh in Hosea 14:2–9 (1–8): A Study of Hoseanic Pictorial Language*, 318–319.

uppvisar en likhet med andra profeter men också vishetslitteraturen, och då främst psaltaren men även den apokryfiska Salomos vishet. Det sista kapitlet ägnas åt att interpretera några få bilder vilka Nwaoru anser har stor betydelse, nämligen familjen, förälder-barn, bilder av Gud och bilder av Israel samt växtrelaterade bilder. Fokus i avsnittet om växtbildspråket är de växter som nämns, är samtliga växter som växer i människornas omgivningar och som de kan relatera till i vardagen. Druvklasar, tidiga fikon d.v.s. frukt, städsegrön cypress, lilja, olivträd har i sin existens en eller flera betydelser som associeras av människorna och som Nwaoru anser att de uttrycker.²⁶

(Nwaoru är i den som i sin forskning satt tydligast fokus på det växtrelaterade bildspråket i Hosea bok men ur ett annat perspektiv än vad jag kommer att undersöka. Växtförädlingsperspektivet saknas helt i hans undersökning och skulle det inkluderas uppstår möjligheter till nya tolkningar.

Brad E. Kelle redogör i ”Hosea 4–14 in Twentieth-century Scholarship” för de olika forskningsperspektiv som antagits kring Hosea bok under 1900-talets andra hälft och hur forskningen förändrats från det traditionella och blivit mer sofistikerad, bred och komplex i sitt upplägg.²⁷ Forskningshistorien visar enligt Kelle på hur samhället och frågeställningar förändrats från att endast ha varit exegetiska till att omfatta även andra faktorer i dagens samhälle. Andra faktorer som var viktiga för den tidens människor, som t.ex. jordbrukets utveckling och dess olika sektorer, nämns inte, vilket är märkligt då jordbrukets utveckling och växtförädlingen är en viktig del av samhällsutvecklingen.

1.8 Centrala ord och begrepp

För att skapa en ram för förståelsen av de ord och begrepp som används i undersökning följer nedan en kort genomgång av dessa.

1.8.1. Bildspråk

Bildspråk är ett samlingsnamn för flera olika typer av retoriska framställningar där en eller flera bilder från vardagen eller naturen får förstärka och/eller ersätta orden och på så sätt förtydliga förståelsen på ett sätt som inte var möjligt med endast beskrivande ord.²⁸ Genom att använda en bild från ett annat sammanhang överförs vissa av den bildens egenskaper till det

²⁶ Emmanuel O. Nwaoru, *Imagery in the Prophecy of Hosea*, 169–180

²⁷ Brad E. Kelle, ”Hosea 4– 14 in Twentieth– Century Scholarship”, 314–375.

²⁸ ”Bildspråk”, *Nationalencyklopedin*, 2017.

sammanhang där den används. Två sammanhang förs helt enkelt samman vilket skapar en förstärkning av budskapet.²⁹

Bildspråk kan delas in i tre kategorier (1) mentalt bildspråk som fokuserar på vad som händer i läsarens huvud, en läst beskrivning, (2) bildspråk skapat utifrån talet, en berättad bild (3) och bildspråk och bildmönster som skapar symboliska visioner, vilka fokuserar på språkets förmåga att bära fram bilder.³⁰

För att förstå texter skrivna med bildspråk behöver mottagaren/läsaren förstå bildspråket för att förstå texten. Författaren väljer de detaljer som bär upp scenen, bilden, sedan är det tolkaren som från sin erfarenhet fyller i bilden.³¹

1.8.2. Symbol

En symbol är ett iakttagbart tecken eller en sinnebild (ett föremål eller en handling) som står för, representerar och uttrycker något icke iakttagbart. Den religiösa symbolen kan vara ett ursprungligen profant föremål som inte nödvändigtvis behöver ha någon yttre likhet med sin ”urbild”.³²

Ett exempel på en nutida symbol är logotypen, som står för vissa värderingar och värden eller för en organisation.³³ Logotypen är en term som refererar till något som den representerar. Oftast visar den på något materiellt, som genom kraften hos de associationer som den väcker visar på en immateriell betydelse.³⁴

En litterär symbol har alltid spår av mänskliga erfarenheter och tillstånd eftersom den reflekterar just det. Bibliska symboler är en utgångspunkt för teologisk reflektion som utmanar tanken. Teologisk reflektion behöver alltid stå i kontakt med den symboliska världen som bibliska symboler utgör. Symbolen har en betydelse i den skrivna texten där den utmanar tanken till att finna nya mönster.³⁵

1.8.3 Metafor

Metaforen har en generell och en specifik betydelse. Den kontrasteras mot liknelsen som innehåller ett ”som” för att visa på likheten mellan två ting som är olika. Metaforen visar på

²⁹ ”Poetic imagery”, *Encyclopædia Britannica*, 2017.

³⁰ Frie, ”Imagery”, 363.

³¹ Alonso Schökel (*et.al.*), *A Manual of Hermeneutics*, 87.

³² Trygve Mettinger, *Namnet och närvaron: Gudsnamn och gudsbild i böckernas bok*, 202.

³³ ”Symbol”, I *Encyclopædia Britannica*. 2017. *Symbol. Britannica Academic*, 2017.

³⁴ Fire, ”Symbol”, 833.

³⁵ Schökel (*et.al.*), *Hermeneutics*, 119.

likheten mellan ting som är väsentligt olika utan att använda ordet ”som” och eliminerar på så sätt det komparativa i uttrycket. Genom det skapas en associerad och ny betydelse.³⁶

Metaforen är kopplingen mellan två olika ting och genom den sammansmältningen som då uppkommer skapas en ny bild som bär på egenskaper från de båda ursprungliga tingen. En bra metafor har förmågan att överraska och glädja sina läsare då den kan leda tanken förbi logiska hinder och skapa något nytt i sin tydlighet.³⁷

Metaforen kan beskrivas som en kondenserad verbal relation mellan en idé, bild eller symbol som tillsammans med ytterligare en idé, bild eller symbol korsbefruktas och blir något helt nytt. De ingående tingen har kvar sin integritet men genom att de interagerar och smälter samman med varandra skapas det något nytt, något med en förändrad och utvidgad betydelse.³⁸

Metaforen är exklusiv till skillnad mot symbolen då den begränsar en aspekt samtidigt som den betonar den genom transformation eller syntes. Metaforen är immanent i den mån den uttrycker sitt syfte som länk mellan olika aspekter, och den har en känsla som den förmedlar genom transformationen av tanken.³⁹

Vid analys av metaforer identifieras först bildledet, d.v.s. den bild som beskrivs i texten. Därefter tolkas bildledet så att sakledet framträder. Ett exempel är ”ålderns höst”, som bildled vilket ger sakledet ålderdomen.

³⁶ ”Metafor”, *Nationalencyklopedin*, 2017.

³⁷ ”Metaphor”, *Britannica Academic*, 2017.

³⁸ Lakoff, George och Mark Johnson, *Metaphors We Live By*, 5. Och Whalley, ”Metaphor”, 490–495.

³⁹ Schökel (*et.al.*), *Hermeneutics*, 116.

2 Bakgrund

Nedan redovisas de bakomliggande faktorer som studerats och som utgör underlag för uppsatsens analys. De faktorer som berörs är: marken som växterna växer i, faktorer som påverkar växtligheten samt en introduktion i växtförädlingens och jordbrukets historia. Därefter följer en kort introduktion till Hosea bok.

2.1 Marklära, växtförädling och klimat

Marklära

Förändringar av jordarter går långsamt. Oftast sker det genom vittring och för att det ska kunna ske behövs vatten och frost eller snabba temperaturväxlingar som kan spränga sönder jordpartiklarna.⁴⁰ Den tidsperiod som förflutit sedan Hoseas tid fram till vår är för kort för att några nämnvärda förändringar ska ha skett. Detta är relevant att veta eftersom olika växter trivs i olika jordarter och att det tar lång tid för jordarten att förändras. Generellt är ljusa jordar, d.v.s. vita, gula och grå sandjordar, mer näringsfattiga och har sämre vattenhållande förmåga än röda och bruna lerjordar samt svarta humusrika jordar.⁴¹

Växtförädlingens historia

För denna undersökning är det relevant att vara medveten om att det i naturen fortlöpande sker mutationer som förändrar egenskaperna hos den växande grödan utan människans inverkan. Det är de positiva förändringarna som människan tar tillvara i sin strävan att förbättra grödans avkastning, d.v.s. växtförädling.

Det går att följa växtförädlingens historia genom de arkeologiska fynd av rester efter odlade grödor som görs vid urgrävningar av boplatser. På så sätt har det gjorts arkeologiska fynd som t.ex. visar på att de enklaste formerna av vete och korn som användes till föda före 7500 f.v.t. hittats vid utgrävningar i det området som idag motsvara Israel och Libanon. Vid 6500 f.v.t. hade användningen av vete och korn spridits sig till Eufrat och Tigris dalgångar upp mot dagens gräns till Turkiet och bergen.⁴² Detta följer väl odlingens historia. Odlingen anses ha uppkommit i den fruktbara halvmånen som bildas av Nilens delta och

⁴⁰ Rolf Eskilsson, *Mark – jord*, 18–19.

⁴¹ Se appendix.

⁴² Chris J. Stevens (*et.al.*), ”*Between China and South Asia: A Middle Asian Corridor of Crop Dispersal and Agricultural Innovation in the Bronze Age*”, 1543.

Eufkrat och Tigris dalgångar, som är sammanbundna av området öster om Medelhavet där det förekommer vinterregn.

I "Early Crop Diversity: A "New" Glume Wheat from Northern Greece", har Jones, Valamoti och Charles, från Department of Archaeology and Prehistory vid Universitetet i Sheffield, undersökt hur enkornigt- *Triticum monococcum*, emmer- *T. turgidum* var. *Turgidum* speltvete, och dinkel *T. aestivum* var. *Aestivum* har blandats ut med ett mer näringsrikt vete som har egenskaper både från emmer- och speltvete. Fynd av detta vete har gjorts i lagerlokaler från 1300 f.v.t. i Rom.⁴³ Det har även gjorts samtida fynd i Tyskland, Ungern, Grekland, Libanon, Jordan och på olika platser i Israel. Detta vete är diploid liksom dagens förädlade *T. aestivum* var. *Spelta*. Dagens diploida vete ger en avkastning som är mer än sexfalt de ursprungliga enkorniga arterna.⁴⁴ Någonstans har det skett en mutation som givit upphov till det diploida vetet men det går inte att säga var detta skett utifrån de fynd som gjorts. Fynden som gjorts är en blandning av spelt-, emmer-, enkornigt- och diploidvete *T. aestivum* var. *Spelta* där sammansättningen varierar vilket gör att det inte går att avgöra om blandningen uppkommit genom att de olika sorterna lagrats tillsammans eller att de odlats som en veteblandning.⁴⁵ När de olika varianterna av vete uppträder samtidigt och parallellt med varandra visar det på en succesiv övergång från de enklare och näringsfattigare vetesorterna till de mer näringsrika. Det visar på kedjan av mutationer som successivt förbättrar vetets egenskaper avseende näringsinnehållet.

Spår efter det tidiga jordbruket i Israel finns i anslutning till wadis i Negev. Odlingslotter har funnits där man idkat odlingsformer vilka kräver översvämning av marken, men det har även funnits sparsamma spår efter odling över den övre vattenlinjen från ca 4500–3900 f.v.t., vilket är tidigt för den typen av jordbruk.⁴⁶ På grund av att tillgången på vatten var en starkt begränsande faktor för var det var möjligt att bedriva jordbruk var det viktigt att vara uppmärksam på var vattnet samlades. Vattenbristen gjorde att torktåliga växter favoriserades genom ett naturligt urval som också är en form av växtförädling.

Det finns fem faktorer eller parametrar som påverkar alla växter. Det är: vattentillgång, ljus, syre, näringstillgång och temperatur. En växt som lever under optimala

⁴³ Glynis Jones (*et.al.*), "Early Crop Diversity: A 'New' Glume Wheat from Northern Greece Department of Archaeology and Prehistory", 135.

⁴⁴ Glynis Jones, (*et.al.*), "Early Crop Diversity", 139.

⁴⁵ Glynis Jones, (*et.al.*), "Early Crop Diversity", 143.

⁴⁶ Rona Winter– Livneh, "Settlement Patterns, Social Complexity and Agricultural Strategies During the Chalcolithic Period in the Northern Negev", 284–294.

förhållanden frodas och mår bra men så fort någon av ovanstående parametrar förändras får det konsekvenser för växten vars utveckling och tillväxt begränsas.

Klimatet

Klimatet i norra Negev är torrt. Årsnederbörden varierar mellan 200–300 mm vilka till största delen faller under vintern och mer specifikt december-februari. Mer nederbörd, ca 600 mm, faller det på bergsryggen som sträcker sig från Hebron i söder till Acco norr om Haifa i norr. Som jämförelse kan nämnas att årsnederbörden i Västra Götaland varierar från 600–1200 mm på olika platser. Vegetationszonerna är medelhavsklimat och torrare zoner. Lösningen för att bedriva jordbruk i det här klimatet var att utnyttja nederbörden maximalt och markens vattenhållande förmåga, som är en markfysikalisk faktor. Topografin och jordartens sammansättning samt vegetationens täckningsgrad hade stor betydelse för möjligheten att bedriva jordbruk. Genom att odla på wadins sidor, flodbankarna, så uppnådde man dessa förutsättningar under regnperioden.⁴⁷ En jordart med partiklar större än 0.2 mm är genomsläpplig medan mindre partiklar ger en varierad vattenhållande förmåga beroende på storlek.⁴⁸ Därför är det relevant att studera nederbördsperiodens nederbördsmängd och jordartskartan för att förstå var förutsättningarna för jordbruk är bäst.⁴⁹

2.2 Hosea bok

Hosea bok består av upptecknade profetior som kan ha framförts i Israel under de sista åren av landets existens, ungefär 750–732 f.v.t..⁵⁰ När Samaria föll år 722 f.v.t. hade profeten avslutat sin gärning.⁵¹ Enligt Hosea bok ska den vara skriven av Hosea, son till Beer, vilket dock inte går att belägga. Vem som har författat Hosea bok vet vi inte idag. Däremot tros redaktionen av profetiorna till en sammanhängande bok ha gått till på liknande sätt som andra profetböcker, d.v.s. att lärjungar till profeten har bevarat budskapet genom muntlig tradering tills den tecknades ner och fogades samman till en bok.⁵² Troligen har redaktionen skett efter Israels fall men innan befolkningen i Juda fördes bort i exil 597 f.v.t., vilket en del uttryck som refererar till Juda tyder på.⁵³

⁴⁷ Winter–Livneh, ”Settlement patterns”, 293.

⁴⁸ Eskilsson 33 och Hans Andréén (red.), *Utemiljö*, 33.

⁴⁹ Se appendix.

⁵⁰ D. J. McCarthy och R. E. Murphy, ”Hosea”, 217–219.

⁵¹ Daniel J. Simundson, *Hosea, Joel, Amos, Obadiah, Jonah, Micah. Minor Prophets*, 1.

⁵² Åke Viberg, ”Profetism och profetlitteratur”, 140.

⁵³ McCarthy och Murphy, ”Hosea”, 217–219.

Några delar antas ha varit relativt väl sammanställda redan vid redaktionen i Israel, nämligen kapitel 1–3, 4–11, 12– 13:16. När dessa avsnitt senare kom att användas i Juda redigerades de om för en ny publik. Den nya historiska kontexten går enligt Kruger att skönja i 1:7, 3:5, 4:15a, 5:5b, 6:11a.⁵⁴

Hosea bok består av två avdelningar. Där den första avdelningen, kap 1-3, behandlar Hosea och hans äktenskap som är en bild för förhållandet mellan Gud och Israels folk. Den andra avdelningen, kap 4-14, består av profetiska uttalanden.⁵⁵

⁵⁴ Paul A. Kruger, "Theology of Hosea", 709.

⁵⁵ Bibel 2000, Hosea.

3 Analys

Inledningsvis kommer växtorden och de perikoper där de förekommer i Hosea bok att identifieras. Betydelsen av växtorden undersöks med hjälp av uppslagsverk, *NIDOTTE* och lexikon *HALOT*.

Därefter genomförs en grammatisk-semantisk analys där orden analyseras med hjälp av ett bibliskt lexikon, *HALOT*, och bibliska uppslagsböcker, *NIDOTTE* och *ABD*. Informationen som denna analys resulterar i sammanställs för varje ord. Sedan undersöks om det går att fastställa vilka växter författaren syftar på, följt av en introduktion till växternas namn, och korta växtbeskrivningar av förekommande växter.

När växtorden är identifierade så långt det är möjligt med den information som finns tillgänglig delas de upp i växtord som troligen växtförädlats och växtord där växtförädling troligen inte skett. Därefter kategoriseras växtorden utifrån om de kan ha haft någon ekonomisk, politisk eller religiös betydelse.

Därefter kommer de växtrelaterade orden att analyseras, var perikop för sig. Analysen kommer att göras uppdelad på tre perikoper. De växtrelaterade ord som kommer att behandlas är de där det, med utgångspunkt i avsnittet 3.3.1, Trolig växtförädling eller ingen växtförädling, kan antas ha funnits en anledning att ta tillvara förändringar hos respektive växt, d.v.s. växtförädling genom urval och de växter som uppfyllde något av kriterierna för religiös, ekonomisk och/eller politisk betydelse vid tiden då Hosea bok skrevs ner.

De växtrelaterade orden som kommer att behandlas i analysen kommer att undersökas med avseende på de centrala begreppen, bildspråk, symbol och metafor. Orden behandlas i den ordning som de förekommer i Hosea bok och i respektive perikop. Totalt är det 12 växtrelaterade ord som analyseras varav tre är generiska.

3.1 Växtnamn i Hosea bok

Hosea bok har ett rikt bildspråk som omfattar vitt skilda områden. Avgränsningen i denna uppsats är de perikoper som nämner växtrelaterade bilder i texten. Perikopernas omfattning är följande: Hos. 9:1–9:9, Hos. 9:10–10:15 och Hos. 14:2–9. Dessa perikoper innehåller stycken som benämner olika växter på något sätt eller växtdelar som vid förökning av växten kan ge upphov till en ny växt. Dessa uttryck och var de återfinns redovisas nedan.

Nedan kommer jag även att med hjälp av grammatisk analys analysera orden med hjälp av två uppslagsverk, *NIDOTTE* och *ABD*, och ett lexikon, *HALOT*. Genom att på detta sätt undersöka de hebreiska växtrelaterade orden får vi tillgång till deras semantiska

värld, vilket i sin tur kan användas för att belysa resten av texten. Jag kommer även att använda mig av litterär kontextanalys för att ur textens sammanhang kunna eliminera de betydelse av orden som inte överensstämmer med sammanhanget. De hebreiska orden redovisas i tabellform i den ordning de förekommer i Hosea bok. Ordens hebreiska betydelse enligt *NIDOTTE*, och *HALOT* samt hur de översatts till svenska i Bibel 2000 går att utläsa i tabellen. Det är i den ordningen som de kommer att analyseras i uppsatsen.

Hosea	Hebreiska	Betydelse av det hebreiska ordet enligt <i>NIDOTTE</i>	<i>HALOT</i>	Översättning i Bibel 2000
Perikop 1, Hos. 9:1–9:9				
9:1	דָּגָן	Spannmål	majs, spannmål	säd
9:6	קִמוֹשׁ	ogräs, nässlor	ogräs, nässlor	tistlar
9:6	חֹזֶה	tagg, torn, törne	vara rädd	törnen
Perikop 2, Hos. 9:10–10:15				
9:10	עֲנַב	Druvklasar	druvklasar	druvor
9:10	תְּאֵנָה	Fikon	fikonträd	fikonträdet
9:16	שָׂרֵשׁ	rot, bas, fundament	rot	roten
9:16	פְּרִי	frukt, avkastning	frukt	frukt
10:1	גֶּפֶן	vinstock, druvvin	vinstock	vinstock
10:1	פְּרִי	frukt, avkastning	frukt	druvor
10:8	קֹזֶז	Törnbuske	en tornig buske	törnen
10:8	דְּרִדָּר	någon slags tistel	någon slags tistel	tistel
10:13	פְּרִי	frukt, avkastning	frukt	frukt
Perikop 3, Hos 14:2–9				
14:6	שׁוֹשַׁן	Lilja	lilja	lilja
14:6	שָׂרֵשׁ	rot, bas, fundament	rot	rot
14:7	זֵית	olivträd, oliv, olivlund	olivträd	olivträd
14:8	דָּגָן	Spannmål	spannmål, majs	säd
14:8	גֶּפֶן	vinstock, druvvin	vinstock	vinstock
14:9	בְּרוֹשׁ	en, gran	juniperus	cypress
14:9	פְּרִי	frukt, avkastning	frukt	frukt

Som tydligt framkommer ovan förekommer flera olika hebreiska ord som har översatts till samma ord på svenska, t. ex. törnen. Törne, som är ett begrepp för en växt med tornar, visar

mot en mångfald växter precis som det hebreiska ordet förefaller avse olika växter. Det förekommer fler ord som är generiska som spannmål och frukt. Även namn på växtdelar som rot, stam och frukt förekommer eftersom de är delar av växten som på olika sätt används vid växtförädling. Ur den synvinkeln kommer dessa delar att behandlas i studien. Det är endast enstaka ord som det med ganska stor säkerhet går att se vilken växt som avses, nämligen spannmål, fikon, vinstock och olivträd.

3.2 Växtbeskrivningar

I Gamla testamentet och Nya testamentet finns det 128 olika växter omnämnda medan det i dagens Israel växer ungefär 2400 olika arter, varav de flesta är införda och etablerade under senare år. Alla växter har idag ett vetenskapligt namn men på Hoseas tid var det ofta lokala namn på det inhemska språket som användes, precis som det är idag. Problemen med lokala namn eller populärnamn på växterna är att det blir svårt att artbestämma dem.⁵⁶

Med hjälp av bibliskt lexikon, *HALOT*, och bibliska uppslagsböcker, *NIDOTTE* och *ABD*, genomförs en grammatisk-semantisk analys för att ordens semantiska värld ska framträda. Därefter sammanställs informationen om varje växtrelaterat ord och om det ev. går att fastställa vilka växter som författaren syftade på.

Växtnamn

Nedan följer växtbeskrivningar av de växter som nämns i Hosea bok ordnade efter det hebreiska alfabetet.

קָרוֹשׁ betyder enligt *NIDOTTE* en eller gran. Ordet förekommer 20 gånger i Gamla testamentet, där det associeras med ceder som har identifierats som det främsta av Libanons träd. Användningsområden var bl. a. trä för byggnadsändamål i templet och inom skeppsbyggandet.⁵⁷ I *HALOT* anges Juniperus.⁵⁸ I Bibel 2000 översätts det med cypress.⁵⁹ *ABD* anser att Cypress identifieras som *Cupressus sempervirens* eller gran (osäkert om det är Abies eller Picea släktet som avses). *Cupressus sempervirens* är namngiven efter Cypern där den förekommer vilt växande. Den är städsegrön, dess frukter består av små kottar och både

⁵⁶ Irene Jacob och Walter Jacob, "Flora", 804.

⁵⁷ Larry L. Walker, "קָרוֹשׁ", 740–741.

⁵⁸ Ludwig Koehler, *The Hebrew and Aramaic Lexicon of the Old Testament*, Study ed, 155.

⁵⁹ Bibel 2000, Hos. 14:9.

barren och trädet innehåller en olja som impregnerar virket från trädet. *Cupressus sempervirens* kan bli 30 m hög och 2000 år gammal.⁶⁰

גָּזַף betyder enligt *NIDOTTE* spannmål. Det är det vanligaste ordet för spannmål och förekommer 40 gånger i Gamla testamentet.⁶¹ *HALOT* är enig med *NIDOTTE*.⁶² Bibel 2000 har översatt det med säd.⁶³

ABD beskriver att korn var ett av sädesslagen som odlades. Kornet hade stor ekonomisk betydelse eftersom det var tåligt att lagra och hade kortare vegetationsperiod än vad vete hade. Kornet användes för att brygga öl, men som mjöl blandades det ut med vete. Det hade ingen religiös betydelse i Israel enligt Jacob, men var betydelsefullt som mat till människor och djur.⁶⁴

Vete var ett annat sädesslag som var en allmänt odlad gröda under biblisk tid enligt *ABD*. Vete nämns i 5 Mos 8:8 som en av tillgångarna i landet som israeliterna kommer till. De övriga som nämns är korn, vinstockar, fikonsträd, granatäpplen, olivträd och honung. Vetet användes dels inom religionens sfär och dels livnärde människorna sig på det. Det odlades som både höst- och vårvete. Den tidiga skörden inföll vid påsktiden, och var en viktig del av firandet i templet, medan den sena skörden inföll i maj. Människorna använde spannmålen till mat och halmen till djurfoder eller till att fläta bruksföremål av som t. ex. korgar och mattor.⁶⁵

תְּדֵינָה översätts enligt *NIDOTTE* och *HALOT* till en tistel av något slag.⁶⁶ I Bibel 2000 är det översatt till tistel.⁶⁷ Ordet förekommer två gånger i Gamla testamentet. Kunskapen om vilken växt det rör sig om har gått förlorad enligt *ABD*. Det finns förslag på fyra olika perenna arter ur vitt skilda släkten. I *ABD* anför artikelförfattaren att tistel verkar vara ett samlingsnamn för ett antal växter från olika släkten vilka bland andra är *Echinops*, *Notobasis*, *Silybum*, *Centaurea* släkten som alla har olika upprättväxande, bienna och perenna kandidater som är allmänt förekommande i Israel.⁶⁸ I Hosea bok används תְּדֵינָה för att beskriva Guds dom över Samaria enligt Jacob.

⁶⁰ Jacob och Jacob, "Flora", 805.

⁶¹ Paul D. Wegner, "גָּזַף", 920–921.

⁶² Koehler, *HALOT*, 214.

⁶³ B 2000, Hos. 9:1, 14:8.

⁶⁴ Jacob och Jacob, "Flora", 809.

⁶⁵ Jacob och Jacob, "Flora", 809–810.

⁶⁶ K. Lawson Younger, "תְּדֵינָה", 936 och Koehler, *HALOT*, 269.

⁶⁷ Bibel 2000, Hos. 10:8.

⁶⁸ Jacob och Jacob, "Flora", 816.

גפן betydelse enligt *NIDOTTE* är vinstock eller druvvin. Ordet förekommer 55 gånger i Gamla testamentet. Det är den ultimata symbolen för fertilitet och allt gott liv.⁶⁹ *HALOT* anger vinstock.⁷⁰ I Bibel 2000 översätts det med vinstock och vin.⁷¹ Enligt *ABD* är vinstockar *Vitis vivifera* är de första odlade växterna som nämns i Bibeln. Vinodlingen sågs som en symbol för Israel, fred och framsteg. Vinstockar är en snabbväxande klängväxt vars frukter sitter i klase och används till färsk konsumtion eller torkas till russin. De kan också användas för att framställa vin eller vinäger. Det finns fynd som har gjorts från ca 3000 f.v.t.⁷²

תנן betyder enligt *NIDOTTE* olivträd, oliv, olivlund. Ordet förekommer 38 gånger i Gamla testamentet. Oliven utgjorde tillsammans med spannmål och druvor stapelvarorna och de var viktiga för tillgången på mat. Spannmålen skördades på senvåren, druvorna under tidig höst och oliver på senhösten. Oliven förekommer i texter om välsignelse och förbannelse på grund av att där beskrivs hur förbundet med Guds efterlevdes. Enligt Mark kan en man liknas vid en gren på ett olivträd och hans avkommor vid oliverna.⁷³ *HALOT* anser att det betyder olivträd.⁷⁴ I Bibel 2000 är תנן översatt till olivträd.⁷⁵ Enligt *ABD* har olivträd *Olea europea* odlats i mer än 6000 år. Dess olja symboliserar renhet och godhet medan trädet symboliserar fred och lycka. Det refereras ofta till olivlundar i Bibeln. Olivträdet bär frukt upp i hög ålder och de kan bli upp till 1000 år gamla. Hugger man ner trädet skjuter det upp en mängd rotskott, likt poppelsläktet gör på våra breddgrader. Virket används i konstruktioner och i konsthantverk. Enligt Jacob användes oljan i religiöst bruk likväl som i vardagen till matlagning, ljus och mjukgörare av läder. Bladen användes till att skriva på och barken till medicinskt bruk. Oljan ansågs till och med vara ett motmedel mot gift. Enligt Jacob tog man tillvara på hela växten.⁷⁶

תנן betyder enligt *NIDOTTE* tagg, torn eller törne. Ordet förekommer tolv gånger i Gamla testamentet. Det har ofta identifierats som spansk taggfibbla, *Scolymus hispanicus*, vilket är en årlig planta som ofta förekommer i vetefälten och kväver det som odlas där.⁷⁷ *HALOT*

⁶⁹ Eugene Carpenter, "גפן", 888–889.

⁷⁰ Koehler, *HALOT*, 200.

⁷¹ Bibel 2000, Hos. 10:1, 14:8.

⁷² Jacob och Jacob, "Flora", 810.

⁷³ Mark D, "תנן", 1097–1098.

⁷⁴ Koehler, *HALOT*, 268

⁷⁵ Bibel 2000, Hos. 14:7.

⁷⁶ Jacob och Jacob, "Flora", 807.

⁷⁷ K. Lawson Younger, "תנן", 44–45.

avviker från det och menar att det betyder gå vilse.⁷⁸ I Bibel 2000 är תִּרְנָה översatt till törnen.⁷⁹ Enligt *ABD* var tistel ett samlingsnamn för ett antal växter från olika släkten. En av växterna som kallas tistel är taggfibbla enligt Jacob.⁸⁰

תִּרְנָה betyder törnbuske enligt *NIDOTTE*. Ordet förekommer 12 gånger i Gamla testamentet. Ofta förstärkt med "tistel". Enligt Lawson Younger finns det ett 70-tal växter i Israel som är taggiga.⁸¹ *HALOT* anger betydelsen till tornig buske.⁸² Bibel 2000 har översatt det med törne.⁸³ I *ABD* anför artikelförfattaren att tistel verkar vara ett samlingsnamn för ett antal växter från olika släkten som alla är taggiga i olika stor grad och upprättväxande, bienna och perenna växter som är allmänt förekommande i Israel.⁸⁴

קְמוֹחַ betyder enligt *NIDOTTE* och *HALOT* ogräs eller nässlor. Det förekommer två gånger i Gamla testamentet.⁸⁵ I Bibel 2000 har det översatts med tistlar.⁸⁶ *ABD* anser att det bör vara nässlor *Urtica dioica* som ofta används i metaforer på grund av sin brännande egenskap. De är perenna och dess torkade blad användes som foder enligt Jacob.⁸⁷

לִילְיָן betyder lilja, enligt Holladay kan det röra sig om Madonnalilja *Lilium candidum*.⁸⁸ *HALOT* nöjer sig med lilja.⁸⁹ I Bibel 2000 översätts det också med lilja.⁹⁰ Liljan, *Lilium candidum* alt *L. calcedonicum*, ansågs vara en symbol för fruktsamhet och renhet enligt *ABD*. De förekommer frekvent i kristen konst som madonnalilja. Det är en lökväxt som blir ca 1m.⁹¹ I *NIDOTTE* finns inte לִילְיָן med som uppslagsord.

תְּמָרָה betyder enligt *NIDOTTE* fikon. Ordet förekommer 39 gånger i Gamla testamentet. Enligt Hostetter är det det vanligaste ordet för fikon och i ungefär i 1/3 av fallen nämns fikon

⁷⁸ Koehler, *HALOT*, 2005

⁷⁹ Bibel 2000, Hos 9:6.

⁸⁰ Jacob och Jacob, "Flora", 816.

⁸¹ K. Lawson Younger, "תִּרְנָה", 907.

⁸² Koehler, *HALOT*, 1090

⁸³ Bibel 2000, Hos. 10:8.

⁸⁴ Jacob och Jacob, "Flora", 816

⁸⁵ K Lawson Younger, "תְּמָרָה", 936

⁸⁶ Bibel 2000, Hos. 9:6.

⁸⁷ Jacob och Jacob, "Flora", 815–816

⁸⁸ Holladay, *CHALOT*, 365.

⁸⁹ Koehler, *HALOT*, 936

⁹⁰ Bibel 2000, Hos. 14:6

⁹¹ Jacob och Jacob, "Flora", 814.

tillsammans med vin i Gamla testamentet. Fikon pekar på något positivt.⁹² *HALOT* menar att det betyder fikonsträd.⁹³ I Bibel 2000 har det översatts till fikonsträdet.⁹⁴ *Ficus carica* är det första fruktträdet som nämns i Bibeln enligt *ABD*. Fikon är en bland de sju sorterna som nämns i 5 Mos 8:8. De övriga är korn, vete, vinstockar, granatäpplen, olivträd och honung. Fikonen symboliserar välgång och fred. Pollination sker genom den lilla fikongetingen. Frukten skördas efter 80–100 dagar. Arkeologiska fynd av fikon från järnåldern har gjorts vid Bethshemesh. Bilder av fikon förekommer i reliefer från Nineveh.⁹⁵

Växtdelar

Nedan redovisas de delar av växter som nämns i Hosea bok⁹⁶ och därför tags med i undersökningen eftersom de kan användas till förökning av växterna och på så sätt indirekt kan anses vara delar som används vid växtförädling. Det har inte gått att finna någon fakta om växtdelarna i *ABD*.

עֲנָבִים betyder enligt *NIDOTTE* druvklasar. Ordet förekommer 19 gånger i Gamla testamentet. Enligt Carpenter likställdes Guds tidiga och lyckade relation med folket med att hitta druvor i öknen.⁹⁷ *HALOT* anger druvklasar.⁹⁸ I Bibel 2000 har det översatts med druvor.⁹⁹

פְּרִיָּהּ betyder enligt *NIDOTTE* frukt, avkastning. Det förekommer 119 gånger i Gamla testamentet. Frukt är ett sätt att genom frön föröka arten. Hostetter anser att barn kan ses som en mans avkastning. Människans ansvar som förvaltare av miljön och hur väl det utfaller avspeglar sig även i människans spiritualitet.¹⁰⁰ *HALOT* anger frukt.¹⁰¹ I Bibel 2000 har det översatts med frukt.¹⁰²

⁹² Edwin C. Hostetter, ”פְּרִיָּהּ”, 269–269.

⁹³ Koehler, *HALOT*, 1675

⁹⁴ Bibel 2000, Hos. 9:10.

⁹⁵ Jacob och Jacob, ”Flora”, 807.

⁹⁶ Bibel 2000, Hos. 9:10, 9:16, 10:1, 10:13, 14:6 och 1:9.

⁹⁷ Eugene Carpenter, ”עֲנָבִים”, 442–443.

⁹⁸ Koehler. *HALOT*, 455.

⁹⁹ Bible 2000, Hos. 9.10.

¹⁰⁰ Edwin C. Hostetter, ”פְּרִיָּהּ”, 676–678.

¹⁰¹ Koehler. *HALOT*, 968

¹⁰² Bibel 2000, Hos. 9:16, 10:13, 14:9.

שֶׁרֶשׁ betyder enligt *NIDOTTE* rot, bas eller fundament. שֶׁרֶשׁ förekommer 33 gånger i Gamla testamentet. I Hosea bok betyder rot, roten på en växt.¹⁰³ *HALOT* översätter det med rot.¹⁰⁴ I Bibel 2000 har det översatts med 'roten'.¹⁰⁵

3.3 Kategoriseringar och tabeller

Med utgångspunkt i de ovan nämnda växterna från Hosea bok görs en indelning i växter som det troligen fanns anledning att växtförädla och växter där det troligen inte fanns någon anledning att växtförädla.

3.3.1 Trolig växtförädling eller ingen växtförädling

De växter som det finns anledning att tro att ett positivt urval, d.v.s. som kunde växtförädlas och skulle kunna ha en positiv betydelse för befolkningen utgörs samtliga av nyttoväxter som föda för befolkningen eller produktionsmedel för föda. Det bör ha varit högt prioriterat att mätta befolkningen genom att få en högre avkastning per hektar när tillfälle gavs. Högre avkastning innebär också mindre arbete för att producera samma mängd. Nedan räknas växterna upp i svensk alfabetisk ordning.

Växter som troligen växtförädlats

- Fikon
- Olivträd
- Spannmål, korn och vete
- Vinstock

De växter som det finns anledning att tro att ingen förädling kom att ske med är listade nedan. Anledningen till att det troligen inte skett någon förädling är att det är växter som var oönskade i grödorna, ogräs som kvävde spannmål och småplantor av det som odlades till föda. I Hosea bok beskrivs hur växter användes för att mota bort folket och dölja altaren där den hedniska kulten bedrevs av människorna. Nedan räknas de upp i svensk alfabetisk ordning.

¹⁰³ Francis Foulkes ”שֶׁרֶשׁ”, 254–255.

¹⁰⁴ Koehler, *HALOT*, 1660

¹⁰⁵ Bibel 2000, Hos. 9:16, 14:6.

Växter som troligen inte växtförädlats

- Ogräs, nässlor
- Tagg, torn, törne
- Tistel
- Törnbuske

Hosea använde växter ur båda kategorierna i sina liknelser. De växter som det finns anledning att tro att de utgjorde ett positivt urval för växtförädling var samtliga växter som används till föda eller till att producera föda i någon form. Det var växter som aktivt odlades.

De växter som det finns anledning att tro att förändringar av växten inte togs till vara var samtliga växter som inte användes till föda. Det var växter som inte aktivt odlades utan ansågs vara ogräs.

3.3.2 Växter med ekonomisk, politisk och religiös betydelse.

Av de växtnamn som omnämns i Hosea kan vissa växter antas ha haft en ekonomisk, religiös eller politisk betydelse medan andra inte hade någon sådan betydelse. En del av växterna som omnämns kan ha varit föremål för växtförädling medan andra inte har varit det. Det finns dock växter och deras funktion som befinner sig i en gråzon när det gäller denna uppdelning. Nedan kategoriseras växtnamnen i tre kategorier enligt vilken betydelse de kan ha haft vad gäller ekonomisk, politisk och religiös betydelse. De kommer nämnas i svensk bokstavsordning.

De kriterier som ligger till grund för uppdelningen nedan är följande:

För ekonomisk betydelse är kriterierna att det är en handelsvara, bytesvara eller föda. Enligt Steven finns det belagt att senast år 1000 f.v.t. transporterades spannmål av olika slag och andra hållbara varor längs med sidenvägen och andra handelsvägarna mellan Kina och Mellanöstern.¹⁰⁶ Enligt Chaney bedrev kungarna i Juda och Israel en omfattande import av byggnadsmaterial och export av mat, framförallt vete, olivolja och vin, men även andra matvaror.¹⁰⁷

¹⁰⁶ Steven, (*et.al.*) "Between China and South Asia: A Middle Asian Corridor of Crop Dispersal and Agricultural Innovation in the Bronze Age", 1550.

¹⁰⁷ Marvin L Chaney, "The Political Economy of Peasant Poverty: What the Eighth-Century Prophets Presumed but Did Not State", 36.

Kriteriet för politisk betydelse är att växten kan utnyttjas för att visa på det egna landets storhet och rikedom gentemot grannländerna samt bygga upp det egna folket.¹⁰⁸ Förbundet mellan Herren och folket bidrar till att upprätthålla en religiös struktur, som har politisk betydelse i maktelitens kontakter med stormakterna Assyrien och Egypten, och konsekvenserna av dessa kontakter.¹⁰⁹

Kriterier för religiös betydelse var att växten användes i kulten allmänt eller individuellt. Kultanvändningen kunde vara som ett offer som bars fram allmänt eller individuellt, t. ex. fikon och oliver av första skörden.¹¹⁰

I tabellen nedan är det den hebreiska betydelsen av de växtrelaterade orden som tas upp. Generiska ord som spannmål och frukt förekommer i samtliga tre kategorier.

<i>Ekonomisk betydelse</i>	<i>Politisk betydelse</i>	<i>Religiös betydelse</i>
cypress	cypress	cypress
druva	druva	Druva
fikon/fikonträd	fikon	Fikon
frukt	frukt	Frukt
-----	-----	Lilja
olivträd	-----	olivträd
-----	-----	Rot
spannmål	spannmål	spannmål
vinstock	-----	vinstock

Cypress, druva, fikon, frukt och spannmål förekommer i alla de tre kategorierna. Med undantag av cypress så utgör de mat för människor och har därför ekonomisk betydelse. Cypress, d.v.s. virke, var en handelsvara och har därigenom ekonomisk betydelse. Fikonträdet, vinstocken och olivträdet är produktionsmedlet av ekonomisk betydelse medan produkten kan ha en vidare betydelse vilket inte tags upp här.

Genom att landet kunde producera mat till export och tribut får druva, fikon, frukt och spannmål också en politisk betydelse. Cypressen växte och avverkades mest i Libanon och har på så sätt även en politisk betydelse.

¹⁰⁸ Dennis J. McCarthy och Roland E. Murphy, "Hosea", 218.

¹⁰⁹ Susan Haddox, *Metaphor and Masculinity in Hosea*, 186-197.

¹¹⁰ Eidevall, *Grapes*, 246-248.

Cypress, druva, fikon, frukt och spannmål frambars även till Gud enskilt eller offentligt och har därför också religiös betydelse. Virket användes vid olika större byggnadsprojekt som templet och fick därigenom även en religiös betydelse. Enligt Nwaruo anses Cypressen vara ett majestätiskt träd.¹¹¹ Liljan ansågs representera renhet och det sköna och hade av det en religiös betydelse. Olivträd, vinstock och rot användes som bilder för Israel, Guds utvalda folk vilket ger dem en religiös betydelse.

De generiska posterna återfinns i samtliga tre kategorier. Av icke generiska är det fikon och druva som finns med i samtliga tre kategorier. Druva och fikon är också det som oftast anges med samlingsnamnet frukt. I frukten finns frö som kan användas i förökningssyfte av växten.

De fyra växtorden som det finns anledning att tro att ingen växtförädling har skett med, är samtliga växtord som det inte går att placera i något av de ovan nämnda tre kriterierna, dvs ekonomiskt, politiskt eller religiöst. Det är nässlor eller ogräs, törnen, törnbuske och någon slags tistel.

¹¹¹ Nwaruo, *Imagery*, 173.

4 Analys av perikoperna

Analysen kommer att göras uppdelad på tre perikoper. De växtrelaterade ord som behandlas är de där det, med utgångspunkt i 3.3.1 Trolig växtförädling eller ingen växtförädling, kan antas ha funnits en anledning att ta tillvara förändringar hos respektive växt, d.v.s. växtförädling genom urval och de växter som uppfyllde något av kriterierna för religiös, ekonomisk och/eller politisk betydelse vid tiden då Hosea bok skrevs ner. Med anledning av detta kommer inte nässlor, tistel, törne och törnbuske att behandlas lika ingående i analysen.

De växtrelaterade orden behandlas i den ordning som de förekommer i Hosea bok och i respektive perikop. Totalt är det 12 växtrelaterade ord som analyseras varav tre är generiska.

Redogörelsen för tidigare forskningsresultat och teorier kring de olika växterna kommer att göras växt för växt genom att först redogöra för den symbolik och metaforiska tolkning som flest forskare är eniga om, för att sedan fortsätta i fallande ordning och bokstavsordning redogöra för resultaten forskare för forskare. Finns det flera faktorer av intresse inleds en ny redogörelse tills allt har redovisats. Därefter följer nästa växt enligt samma struktur tills perikopens alla växtnamn har redovisats. De växtrelaterade orden undersöks i den ordning de förekommer i perikopen.

När forskningsöversikten är genomförd och forskarnas resultat och teorier kring de växtrelaterade orden i perikopen har redovisats vidtar min analys av växternas bildspråk och deras symboliska betydelse relaterad till växtförädling. Detta resultat används vid metaforanalysen enligt samma ordning som forskningsredogörelsen, växt för växt.

4.1 Perikop 9:1–9:9

Genre

Den litterära strukturen av perikopen visar på en profettext med en domsutsaga som genre för de första sex verserna. De följande tre verserna visar hur folket vägrar att lyssna till budskapet. Perikopen analyseras med avseende på litterär stil som visar att perikopen utgörs av ett poem och således är en poetisk text. Den retoriska analysen visar att det budskap som författaren vill föra fram inleds med ett kollektivt tilltal som indikerar att det framförs inför en större samling människor.

Struktur

Med hjälp av litterär strukturanalys framkommer det att i vers 1–6 är det profeten som talar. Vers 1 och 5 handlar om kulten, vers 2 om den kommande katastrofen och vers 3–4 och 6 handlar om Egypten. I vers 7 beskrivs folkets syn på profeten och hans budskap, och vers 8–9 beskriver hur folket agerat. Växtorden förekommer i vers 1 och 6, d.v.s. de behandlar kulten och Egypten.

Växtnamn

De växtrelaterade orden i den här perikopen är i vers 1 אֶתְכֶם spannmål, som nämns i samband med tröskplatserna, och i vers 6 קִמְיוֹשׁ ogräs eller nässlor samt תְּרֵנֶה törne, som enligt författaren ska komma att växa över de övergivna altarna.

Kännetecken hos växten

- אֶתְכֶם Spannmål d.v.s. korn och vete. Korn och vete tillhör familjen gräs som är vindpollinerande växter där pollenet sprids till honblommorna med vinden för att befruktning ska ske. Korn och vete bör under växtperioden växa i en näringsrik, fuktighetshållande jord utan sand för att ge avkastning. Sådana jordar är röda, bruna eller svarta till färgen.¹¹²
- קִמְיוֹשׁ Ogräs, nässlor. Nässlor är vindpollinerande, enkönade växter där pollenet sprids med vinden till honblommorna för befruktning. De förökar sig också genom underjordiska rötter som expanderar.¹¹³ Nässlor växer i de flesta jordar, främst i anslutning till människans bosättningar, men inte i steniga, torra områden och således inte heller i öknen.
- תְּרֵנֶה Törnen, både Jacob/Jacob och Younger anser att det är *Scolymus hispanicus*, spansk taggfibbla som åsyftas. Den spanska taggfibblan är en bienn korgblommig växt som pollineras av insekter och producerar en stor mängd frö som sedan transporteras med hjälp av vinden till sin nya växtplats. Taggfibblans blomma påminner om maskrosens och bladen om svinmolkens. Den växer i de flesta områden men inte i öknen.

4.1.1. Spannmål, forskningsredogörelse

Nwaoru har inte kommenterat spannmålen i denna perikop, men Andersen/Freedman, Eidevall, Stuart och Wolff är eniga om att perikopen syftar på en religiös högtid med

¹¹² Se appendix.

¹¹³ Naturhistoriskariksmuseet 1997 ”Den virtuella floran, Urtica, Brännässla”

jordbruksanknytning där spannmål nämns i samband med tröskplatserna, vid vilka Israel anklagas för att vara promiskuöst.¹¹⁴

Andersen/Freedman och Eidevall preciserar inte vilken av de religiösa festerna de anser vara troligast men menar att det är en högtid på våren med anknytning till skörden, kornskörden eller den senare veteskörden.¹¹⁵ Stuart och Wolff anser däremot att det bör vara höstens lövhyddohögtid som åsyftas. Stuart anser att det troligtvis rör sig om ett religiöst synkretistiskt firande, medan Wolff menar att sambandet snarare handlar om platsen för tröskandet än om spannmålet i sig, eftersom tröskplatsen var en stor plan yta nära städerna som också kunde användas för religiösa fester.¹¹⁶ Forskarna är eniga om att resultatet av Israels synkretistiska livsstil kommer bli att de fördrivs från sina hem av assyrierna.¹¹⁷

Andersen/Freeman visar också på att anledningen till det mot feststämningen starka utropet ”Jubla inte!/Gläd dig inte!” är att Israel kom att anklagas för att vara promiskuösa vid firandet av en Herrens högtid. Ett firande som med ledning av de uttryck som framförs mycket väl kan ha antagit drag av den kananeiska fertilitetskult som firades på Hoseas tid.¹¹⁸

Enligt Wolff har människorna brutit mot en av grundpelarna i förbundet med Gud då de uppträder som Baalsdyrkare, avgudadyrkare. Folkets önskan om ökad avkastning, både genom högre skörd och ökat ekonomiskt utbyte, har förblindat dem och de ser inte vem som är deras Herre utan anammar successivt den kultur och den kult som omger dem. Resultatet har, vid Hosea tid, blivit ett religiöst synkretistiskt firande som måste upphöra.¹¹⁹

4.1.1.1. Växtförädling och möjliga tolkningar

Spannmålen var en vindpollinerande växt och som sådan behövde den vinden för att hanblommornas pollen skulle nå honblommorna och en pollinering ske. Vinden blåste i huvudsak från Medelhavets kust och in i landet och förde på så sätt med sig pollenkornen längs med dalgångarna. Som ett resultat av detta kunde ett förändrat anlag relativt snabbt sprida sig till en stor mängd plantor inom populationen där den växte och till närliggande populationer i vindriktningen i samma dalgång, d. v.s. den kom från väster och spred sig åt öster, från områden där Baalsgudarnas fertilitetskult bedrevs och successivt in i Israel. Om de

¹¹⁴ Andersen/Freeman, *Hosea*, 514. Eidevall, *Grapes*, 139. Stuart, *Hosea*, 141 och Wolff, *Hosea*, 153.

¹¹⁵ Andersen/Freeman, *Hosea*, 514. Eidevall, *Grapes*, 139.

¹¹⁶ Stuart, *Hosea*, 141 och Wolff, *Hosea*, 153.

¹¹⁷ Andersen/Freeman, *Hosea*, 522–523. Eidevall, *Grapes*, 139. Stuart, *Hosea*, 141 och Wolff, *Hosea*, 154.

¹¹⁸ Andersen/Freeman, *Hosea*, 514, 522–523.

¹¹⁹ Wolff, *Hosea*, 154.

förändrade anlagen innebar en avkastningsökning bör det ha varit märkbart inom en tioårsperiod i de berörda byarna. Eftersom den tröskade spannmålen ofta förvarades i särskilda behållare för detta ändamål som återanvändes så var det lätt att se hur avkastningen fluktuerade över åren.¹²⁰ En sådan avkastningsökning togs troligen om hand och förökades upp. D.v.s. det skedde en växtförädling genom urval. Eftersom förändringarna var slumpvisa bör det ha inneburit en ökning av skörden i en del byar och minskning av den i andra. Torktålighet, halmmängd och frostkänslighet är andra faktorer som troligen på samma sätt var olika i olika dalgångar. Denna variation av spannmålen kunde mycket väl ha varit det som fick folket att vända sig till andra gudar då de såg hur avkastningen varierar mellan byarna och ännu mera mellan dalgångarna. Den ev. högre avkastningen symboliserade Baalsgudarnas potens gentemot Herren.

Spannmålen tröskades på tröskplatserna som var plana högt belägna platser utanför byarna. Horlönen, bildledet i metaforen, som Israels folk så gärna ville erhålla var då spannmålen och en bättre avkastning av denna, d.v.s. högre skörd, sakledet i metaforen: ”Du vill gärna ha horlön på alla tröskplatser för säd”. Metaforens tolkning blir: du har vänt dig till och tjänat andra gudar än Herren och förväntade dig att de skulle belöna dig genom högre skördar. Israels folk hade valt att leva synkretistiskt och på så sätt bröt de mot det förbund som Herren slutit med dem.

Hosea använder bilden av horlön när han konstaterade att folket ville ha betalt på tröskplatserna och berättar därefter om det straff som skulle drabba folket på grund av detta. Med en förståelse för att spannmålen i olika dalar följde olika utvecklingar framträder ett sädesslag med variationer i avkastningen som förklaras med gudarnas gunst eller avsaknad av den istället för den naturliga variationen som förekommer i ett naturligt, vilt bestånd.

Hosea berör inte variationen i sädesslagens avkastning mellan dalgångarna eller variationen av utseendet av ax och strå. Eftersom en god avkastning var garanten för att inte drabbas av svält bör det ha varit mycket eftersträvanvärt att tillbe de gudar som antogs ligga bakom avkastningsökningarna. Religiöst har det stärkt den gud som befolkningen ansåg generera avkastningsökningen.

¹²⁰ Chaney, ”The Political Economy of Peasant Poverty, 36.

4.1.2. Nässlor och törnen, forskningsredogörelse

Andersen/Freedman beskriver förloppet i perikopen som att det kultiska silvret blir överväxt av nässlor. Nässlor, ogräs och törnen kommer också att skilja folket från deras tält och byggnader.¹²¹ Törnen ska hindra folket från att använda sina tält och landet kommer att bli obeboeligt men folkets egendomar kommer inte att övertas av främmande folk utan av ogräset och törnen.¹²² När nässlor och törnen tar över, då ligger byggnaderna redan i ruiner.¹²³

Eidevall konstaterar att i vers 6 vänds förväntningarna på spannmål och vin vid skördefesten till nässlor och törnen, vilket är en omskrivning för död. De som roat sig på festerna kommer att drabbas av en tragedi då deras tält kommer att invaderas av ogräs.¹²⁴

Stuart menar att nässlorna och törnen handlar om att Israeliterna kommer att tas till fånga eller dödas, deras tillhörigheter växas över av ogräs och törnen och de som överlever kommer att drabbas av exil, förföljelse och förtryck.¹²⁵

Wolff menar att ingenting kommer att bli kvar av det som ingått i kulten, eftersom ogräset kommer att täcka det. En vild vegetation kommer att breda ut sig och törnen kommer att växa upp inne i tälten. All avgudadyrkan kopplad till fester måste upphöra. Wolff menar att de som ohämmat deltog i den kananeiska fertilitetskulten kom att avlägsnas från landet av en armé och de som blev kvar kom att fly till Egypten.¹²⁶

Den tidigare forskningen är relativt samstämmig om tolkningen av perikopen, även om det förekommer skillnader. Skillnaderna beror troligtvis på vilken frågeställning som respektive forskare arbetat utifrån.

4.1.2.1. Växtförädling och möjliga tolkningar

Nässlor och törnen är växter där människan troligen inte tagit tillvara på de naturliga mutationerna som skett men symboliskt är de intressanta för sin anknytning till mänskliga boplatser.

Nässlor är vindpollinerande växter där pollenet sprids med vinden från hanplantan till honblomman. Vinden kan sprida pollen över stora ytor på kort tid i den förhärskande vindriktningen från väster mot öster och sedan hjälper fåglarna till att sprida de

¹²¹ Andersen/Freedman, 519.

¹²² Andersen/Freedman, 531–532.

¹²³ Andersen/Freedman, 530.

¹²⁴ Eidevall, 142.

¹²⁵ Stuart, 144.

¹²⁶ Wolf, 156.

mogna fröna till nya växtplatser. Nässlor förökar sig också genom underjordiska rötter som expanderar snabbt under gynnsamma förhållanden.

Ur en exegetisk synvinkel är det intressant att kasta en blick på kartan och studera vad som ligger väster om Israel, och sålunda kan anses vara det som sprids med vinden in över landet.

Nässlor är också växter som växer och trivs på kväverik och näringsrik mark, den används till och med som en indikatorväxt på näringsinnehållet och då främst för att se om kväveinnehållet i jorden är högt. Näringsinnehållet som är en markkemisk variabel.¹²⁷ Det här är av intresse då många naturliga växtplatser för nässlor är avskrädeshögar och avträden där sådant näringsinnehållet är högt.

I texten står att nässlorna ska täcka över det som ingått i kulten så att ingenting av det kommer att synas. En kultplats är en plats för olika typer av offer till den gud som tillbeds där. Offer kan vara av olika slag men gemensamt för de flesta offergåvorna är att det vid hanteringen av dem blir spill och rester som blir kvar på kultplatsen, t. ex. så har blod som stänks på altaret ett högt kväveinnehåll som genom åren ackumuleras i den omgivande marken. En ansamling av människor ger upphov till platser för mänskliga avträden och avskräde vilka också ger ett högt näringsinnehåll i marken. När den mänskliga tillsynen av kultplatserna upphör behöver det inte förflyta någon lång tid innan nässlorna etablerat sig och frodas. På samma sätt borde förloppet vara på övergivna boplatser. Nässlorna med sin snabba etablering är effektiva på att skyla det som Herren vill dölja, enligt Hosea.

Törnen kommer att växa upp vid de övergivna byggnaderna och täcka landet så att deras egendomar inte tags i besittning av andra. Spansk taggfibbla *Scolymus hispanicus*, är en bienn korgblommigväxt som Jacob/Jacob och Younger pekar ut. Den spanska taggfibblans frön kan spridas över stora avstånd med hjälp av vinden, som oftast är västanvinden. Som jämförelse kan refereras till maskrosens spridning som går till på liknande sätt. Då den spanska taggfibblans frön är ljusgroende, det vill säga de behöver ljus för att gro, kommer de att gro och växa upp på öppna platser. Det innebär att på övergivna kultplatser, åkrar och marken runt hus kan det ske en snabb etablering under gynnsamma förhållanden, liknande de som beskrivs i Hosea bok.

¹²⁷ <http://linnaeus.nrm.se/flora/di/urtica/urtic/urtidio.html>

4.1.3. Sammanfattande kommentar

Spannmålen har de senaste 6500 åren genomgått en växtförädling genom naturliga mutationer där människan tagit tillvara på de positiva förbättringarna. Förbättringarna som spridits med pollenet och av vinden från väster och givit bäst avkastning där kombinationen av markfysikaliska förhållanden i form av vattenhållande förmåga kombinerat med näringstillgången som är en markkemisk faktor varit optimal. I de fall då de förändrade anlagen innebar en avkastningsökning bör den ha varit märkbar inom en tioårsperiod från den ursprungliga mutationen och stärkt området där det skedde både politiskt och ekonomiskt genom att avkastningsökningen uppfattades bero på områdets storhet.

Den synkretistiska kulten och tröskplatserna var i fokus för författaren som fördömer kulten. Tröskplatserna som troligen också var kultplatser eftersom de till stor del hade samma kravspecifikation, en högt belägen jämn yta där spannmålen kunde tröskas och där kulten kunde ske. Herrens avsky för den synkretistiska kulten som Hosea uttryckte framträder med tydlighet.

Nässlor och törnen är växter som trivs i människans närhet men oftast inte är önskvärda. Gud använder det oönskade till att skydda människorna och deras tillhörigheter från plundring men också som ett sätt att skydda altarna från den synkretistiska kulten.

Med kunskap om kulturväxternas historia och växtförädling, till skillnad mot forskarna, kan spannmålens utbredning och utveckling som genom årtusendena skett från väster till öster, d.v.s. från områden med fertilitetskult till land brukat av Israels folk förklaras. Den mätbara förändring i avkastning får förmodas var orsaken till att folket valt att dyrka Baalsgudarna då dessa antogs ge en större avkastning till sina anhängare.

4.2 Perikopen 9:10–10:15

Genre

Den litterära stilanalysen visar att perikopen består av ett retoriskt tal. I det retoriska talet läggs argument fram, de positioneras, och sen argumenteras för ett profetiskt uttalande om en framtid över Efraim i vers 9:11–17. I talets inledning möter vi två metaforer i form av druvklasar och fikon som växer i öknen. I vers 10:1 återupptogs den retoriska framställningen av domsprofetian över Herrens folk, genom att beskriva följderna av de handlingar som folket gjort sig skyldiga till. Den retoriska framställningen bygger upp och positionerar argumenten i verserna 9:10–16, för att i 9:17 slutligen lägga fram domen och anledningen till den. Gud förkastar dem, för att de inte lyssnade inte till honom.

Struktur

Den struktur som framträder vid en litterär analys är som följer: Talet inleds i vers 9:10 med en startpunkt i öknen där bilden av druvklasar och fikon som troligen kan tolkas som Israels stammar i öknen. Därefter byggs talets argumentation upp genom en historisk genomgång av folkets avfall och slutligen presenteras konsekvenserna av folkets avfall. I vers 9:11–17 knyts talet ihop genom uttalandet av dom över folket på grund av deras synkretistiska levnadssätt som är ett brott mot förbundet med Herre. I vers 9:16 används rot och frukt som en bild för hur Guds straff ska drabba folket.

I kapitel 10 beskrivs, retoriskt, det straff som kommer att drabba folket och landet på grund av det synkretistiska levnadssättet som innebar att de tillskriver fertilitetsgudarna det goda och inte Herren så som lagen föreskriver. Israel går från att vara en frodig vinstock i vers 10:1 till att törnen och tistlar ska växa över deras altaren i vers 10:8, som straff för att de brutit förbundet med Gud.

Växtnamn

De växtrelaterade orden i den här perikopen är i vers 9:10 עֲנָב druvklasar och תְּאֵנָה fikon, 9:16 שֶׁרֶשׁ rot, bas, 9:16,10:1,10:13 פְּרִי frukt, avkastning, 10:1 גֶּפֶן vinstock och slutligen i vers 10:8 קוֹץ törnbuske och דְּרֹדֵר någon slags tistel.

Kännetecken hos växter och växtdelar

- עֲנָב Druvklasar är frukten från vinstock. Se vinstock nedan.
- תְּאֵנָה Fikon, *Ficus carica* är ett träd eller en buske som odlas för sin frukt, främst i medelhavsländerna och på den arabiska halvön men även på skyddade platser i södra Sverige. Fikon är den gröda som troligen har domesticerats tidigast av de växter som nämns i Hosea bok. Det finns belägg för att fikon odlades vid Gilgal så tidigt som under senare delen av 9000-talet f.v.t. Fikon skjuter rotskott och det är därför lätt att föröka en specifik planta på ett kontrollerat sätt och få plantor med lika välsmakande fikon som moderplantan, d.v.s. växtförädling genom urval, till en stor population. Fikon vill ha näringsrika, röda, bruna eller svarta jordar med god vattentillgång för att producera frukt.
- שֶׁרֶשׁ Rot, bas. Det är en väl beprövad förökningsmetod att använda rot, roten eller rotbitar men den kräver att rot delen tas vid rätt tidpunkt.¹²⁸

¹²⁸ Sveriges Lantbruksuniversitet, Mistra biotech. Så funkar det! *Så funkar växtförädling*.

- פְּרִי Frukt, avkomma. Frukten syftar oftast på fikon och druvor. Avkomma avser sannolikt folkets kommande generationer.
- גֶּפֶן Vinstock. Vinodlingens historia startar 7000–5000 år f.v.t. i området mellan Svarta havet och Iran för att sedan sprida sig ut mot och längs med Medelhavets kust västerut, för att år ca 5000 f.v.t. ha nått till Kreta och Grekland. Den ursprungliga plantan *Vitis vinifera* var enkönad medan den idag är tvåkönad. Denna förändring beror på att det någon gång har skett en mutation som idag har slagit igenom helt och hållet. Belägg för att vinstockar ympades med olika sorters druvor finns, från mitten av första århundradet, beskrivna av den berömda romerske agronomen Columella.¹²⁹ Det gängse sättet att kommersiellt föröka vindruvor på idag är att ympa eller okulera på ett underlag, en vinstock. Druvor kan även förökas genom avläggare och sticklingar. På dessa sätt bibehålls plantans egenskaper hos nästa generations planta. Om vinstocken förökas genom frösådd uppstår en ny genetisk kombination (som vid t. ex. mänsklig fortplantning) och den nya plantan skiljer sig från föräldragenerationen. Vinstocken, liksom fikonen, trivs bäst i röda och bruna jordar med god vattentillgång.¹³⁰

4.2.1 Druvklasar, forskningsredogörelse

Samtliga forskare ser någonting unikt i druvklasarna i öknen. Andersen/Freedman hävdar att druvklasar i öknen är ett sällsynt fenomen. Troligtvis skulle det inte bli goda druvor även om de lyckades gro och växa där. Öknen är inte den vanliga startpunkten för Herrens relation med Israels folk men används här för att det är där som folkets dekadens, förfall och avfall från Herren märks allra tydligast.¹³¹ Detta håller även Eidevall med om då han pekar på att det en gång existerat ett idealt förhållande mellan Gud och folket. Druvorna i öknen utgör enligt Eidevall en oxymoron, en paradox, eftersom druvor och fikon inte kan växa i öknen.¹³²

Nwaoru anser att bilderna av druvklasar och fikon visar på Guds relation till Israel i öknen och på honom som den goda trädgårdsmästaren. Druvklasar som en bild för Israels folk återfinns endast här i Gamla testamentet.¹³³ Stuart tolkar druvklasarna i öknen

¹²⁹ Terral (*et.al.*) "Evolution and History", 447.

¹³⁰ Se appendix.

¹³¹ Andersen/Freedman, *Hosea*, 540.

¹³² Eidevall, *Grapes*, 149.

¹³³ Nwaoru, *Imagery*, 169.

som en bild för Israels stammar.¹³⁴ Wolff, å sin sida, hävdar att druvorna i vildmarken är ett bildspråk som gränsar till det fantastiska, oväntade och glädjefyllda.¹³⁵

4.2.1.1. Växtförädling och möjliga tolkningar

Druvklasar som växer på vinstockar i öknen, är det möjligt? Egentligen inte, eftersom det för att vara möjligt skulle behövas någon typ av bevattning och skuggning. Men leker vi med tanken att det skulle kunna existera en droppbevattningsanläggning skulle det vara en bra plats med hänsyn till möjligheten att minimera växtskyddet eftersom skadliga insekter inte överlever i öknen. Däremot skulle det bli problem med pollineringen eftersom den är beroende av en särskild insekt.

En annan aspekt att ta hänsyn till är om det är ett vin där de flesta egenskaperna är bra men det finns en egenskap som är dålig. I det fallet kan man leta upp en sort där egenskapen motsvarande den dåliga egenskapen är bra och isolera de båda sorterna i några generationer. Resultatet kommer att bli en sort med de positiva egenskaperna från båda sorterna. Detta kallas återkorsning inom växtförädlingen.¹³⁶

Väljer vi istället att se på druvklasar som just klasar utan något fäste i vinstocken inser vi snabbt att druvklasar skulle skrupna bort. En druvklase som inte växer på en vinstock får inte den näring som den behöver för att mogna utan den kommer att börja skrupna så fort den tappat kontakten. Genom att använda bilden av druvklasar i öknen fokuserar Hosea på bilden av beroendet av Gud. Druvklasar behövde någon som verkligen ansträngde sig för att de skulle överleva precis som Gud tog ansvar för Israels folk under ökenvandringen och försåg dem med vatten och mat.

Ur en exegetisk synvinkel är den här växtförädlingsmetoden intressant med tanke på att Gud lät Israels folk vandra i öknen i 40 år. Pondera att Gud lät förädla sitt folk i öknen genom återkorsning för att på så sätt försöka eliminera de dåliga egenskaperna. Detta kräver att växten inte är självfertil eller sambyggare som de moderna vinstockarna är, utan att det sker tidsmässigt då det var skilda han- och honplantor. Druvklasar är frukten och det är oftast hur välsmakande frukten är som avgör om en planta får leva vidare, d.v.s. om plantan i sig har ekonomisk bärkraft.

Druvklasar är både en liknelse för Israels folk och en metafor för folket i öknen där druvklasar är bildledet och Guds utvalda folk är sakledet. Druvklasar är osannolikt att

¹³⁴ Stuart, *Hosea*, 151.

¹³⁵ Wolff, *Hosea*, 163.

¹³⁶ Sveriges Lantbruksuniversitet, Mistra biotech. Så funkar det! *Så funkar växtförädling*.

finna vilt växande i öknen eftersom vinstocken som producerar dem är en växt som vill ha rörligt vatten och mer vatten än vad som normalt finns i marken i öknen.¹³⁷ Det tar tre till fyra år under goda förutsättningar från sådd av en kärna till att första druvan är mogen från en vinstock.

4.2.2. Fikon, forskningsredogörelse

Enligt Andersen/Freedman ansågs de första fikonen som mognade på trädet under den första produktiva säsongen vara jungfruliga.¹³⁸ För Eidevall symboliserade de söta, goda och delikata fikonen förfäderna i en vildmark av avgudadyrkare där de måste vara trogna.¹³⁹ Även för Stuart symboliserar första skördens få fikon förfäderna och deras trohet mot Herren.¹⁴⁰ Nwauro menar att druvorna och fikonen är funna i vildmarken. Fikonen är av den första skörden och de representerar ett högt värde för Gud, den förstfödda. De är en delikatess som tillhör Gud och ska offras till honom enligt 3 Mos. 19:23–25. Det är något glädjefullt att finna denna, den första frukten, enligt Nwauro.¹⁴¹

För Wolff utgör glädjen parallellen mellan druvklasarna och de först mogna fikonen som förebådar årets skörd. De första fikonen, som mognar i slutet av augusti, de fikonen slukar man och njuter.¹⁴²

4.2.2.1. Växtförädling och möjliga tolkningar

Fikon i öknen var odlingsmässigt lika felplacerade som druvklasarna. Både druvklasor och fikon symboliserar Israels stammar och något som var exklusivt. Exklusivt i den meningen att det pekar på det unika i folkets relation till sin Gud genom förbundet Herren knutit med dem, landets storhet och rikedom som deras Gud skänkt dem. Det kunde på så sätt användas politiskt för att bygga upp det egna folkets tro på sig som ett stort och unikt folk gentemot andra folk. Fikon som förädlats till att vara mer välsmakande än grannländernas.

Fikon, de första för säsongen eller de jungfruliga på ett nytt träd, är bildledet i metaforen. Metaforens sakled kan ha flera betydelser som alla innebär det unika, det bästa av det utvalda, det välsmakande, delikata, det speciella d.v.s. folket.

¹³⁷ Se appendix.

¹³⁸ Andersen/Freedman, *Hosea*, 540.

¹³⁹ Eidevall, *Grapes*, 151.

¹⁴⁰ Stuart, *Hosea*, 151.

¹⁴¹ Nwaoru, *Imagery*, 170.

¹⁴² Wolff, *Hosea*, 164.

4.2.3. Rot, forskningsredogörelse

Nwauro, Stuart och Wolff pekar på att det som hände vid Baal-Peor representerar ett avståndstagande från Herren och ett närmande till Baal och fertilitetsgudarna, vilket kommer att drabba Sinaiförbundet.¹⁴³

Andersen/Freedman, Stuart samt Wolff hävdar att den döende nationen liknas vid en vissnen växt vars rot är torkad. Det fruktbara landet straffas till följd av folkets synkretistiska levnadssätt.¹⁴⁴

Eidevall menar att vers 9:10–17 utgör en historisk exposé i miniformat där metaforerna bildar en enhet i den stora enheten genom att presentera en bild av hur det en gång var och en framtidsbild av hur det kommer att bli om folket inte lyssnar till profetens ord.¹⁴⁵

4.2.3.1. Växtförädling och möjliga tolkningar

Rotbitar är en väl beprövad förökningsmetod och växtförädlingsmetod då föräldragenerationens anlag förs vidare till nästa generation utan någon förändring. Det finns ett antal växter som förädlats fram genom att man har korsat två arter som inte tillhör samma släkte. Dessa växter blommar ofta rikligt men ger ingen frukt. De är sterila. För att föröka dem använder man sig av vegetativ förökning, d.v.s. delning, rotbitar eller sticklingar.

Men en växt som inte har tillgång till vatten torkar och dör snabbt. En rot som varit intorkad är oftast så skadad i sin cellstruktur av torkan att det inte är någon mening med att försöka använda den för förökning. Om den skulle användas, och orka komma upp, är växer från roten så starkt präglad av det traumat som vattenbristen orsakat att resultatet kommer att bli en svag och förkrympt växt. Den kommer kanske att producera en mängd frön i förhoppningen att något ska gro och överleva, och på så sätt föra anlagen vidare till kommande generationer. Dessa frön är dock oftast små i förhållande till växtens vanliga frön och har en liten energireserv vilket innebär att grobarheten och överlevnaden på de frön som gror är låg.¹⁴⁶

Roten symboliserar förankring och näringsupptagning. Metaforen med den förtorkade roten, bildledet, tolkas som att rotens näringsupptagning var förhindrad eftersom den sökte vatten och det fanns inget vatten i marken där den skickat ut sina rottrådar.

¹⁴³ Nwauro, 170. Stuart, *Hosea*, 151 och Wolff, *Hosea*, 164.

¹⁴⁴ Andersen/Freeman, *Hosea*, 545. Stuart, *Hosea*, 154 och Wolff, *Hosea*, 171.

¹⁴⁵ Eidevall, *Grapes*, 147.

¹⁴⁶ Burnie Geoff (red.), *Botanica: illustrerat botaniskt lexikon med över 10000 trädgårdsväxter inklusive odlingsråd*, 322, 606, 843 och 207.

Sakledet, vatten och näring är Gud och hans förbund med folket. Avsaknaden av fukt i marken hindrar näringsupptagning. Vatten finns alltid i marken men djupet där det går att finna tillgängligt vatten för växterna fluktuerar, ibland behövs det djupa rötter för att nå ner till det.

Den här metaforen, där roten representerar bilden av Israels folk och hur de straffades genom att de blev avskurna från vatten och näring och på grund av det torkade ut, framträder med all tydlighet. Slutsatsen blir att i perikopen beskrivs utförligt hur Herren ska straffa sitt folk, hur de ska drabbas av låg fertilitet och barn som går en tidig död till mötes för att folket vände Herren ryggen. De hade inte Herren som sin vattenkälla. Bilden av roten visar att den stora uttorkningen inte gör åtskillnad på om roten var från en planta med bra eller dåliga anlag, uttorkningens följder blir lika stor i båda fallen. Torktåliga är de som lyckats hålla fast vid Herren under dessa förhållanden, de som haft tillräckligt djupa rötter i Herren.

4.2.4. Frukt, forskningsredogörelse

Andersen/Freedman, Stuart samt Wolff hävdar att det låga födelsetalet i landet och att de barn som föddes var svaga och dog snart efter födseln, symboliseras av att växten inte bar frukt längre. Herren kom att hindra Israels barn från att växa upp och det fruktbara landet kom att bli fruktlöst till följd av och som straff för folkets levnadssätt.¹⁴⁷

4.2.4.1. Växtförädling och möjliga tolkningar

Frukt var avkastningen av de fruktbarande växterna. De genetiska anlagen hos frukten är resultatet av att anlagen kombinerats om vid pollineringen så att vid fröförökning har den nya plantan egenskaper som skiljer sig från sina föräldrar. Är dessa anlag till fördel för växten tags de tillvara och växtförädling genom urval har skett. På så sätt avgörs det hur den nya plantans frukt smakar och hur stor produktionen av frukt blir.

Den symboliska bilden av den nya plantan som uppkommer när de kananeiska fertilitetsgudarna pollinerat det israeliska folkets tankesätt var det synkretistiska religiösa livet som så starkt fördöms i Hosea bok. Följderna av det resulterade i en fertilitetskris bland Israels folk.

Fruktproduktionen knyter an till både det religiösa, ekonomiska och det politiska kriteriet. Religiöst som offer, ekonomiskt som en handelsvara och politiskt genom

¹⁴⁷ Andersen/Freeman, *Hosea*, 545. Stuart, *Hosea*, 154 och Wolff, *Hosea*, 171.

att visa på att frukten från områden där Israels stammar levde var mer välsmakande än grannländernas samt som tribut.

Människans avkomma liknas vid frukt, bildledet. Om vatten och näring lyser med sin frånvaro produceras ingen frukt. Om det endast är näringen som saknas produceras missbildad och sjuk frukt. Vid plötslig vattenbrist dör plantan utan att tappa de vissnade bladen. Sakledet blir således att barn och arvingar kommer att dö eller så blir människorna ofruktsamma till följd av sitt synkretistiska levnadssätt.

4.2.5. Vinstock I, forskningsredogörelse

Vinstocken är en vanlig metafor för Israels folk i Gamla testamentet.¹⁴⁸ Vinstocken, d.v.s. Israels folk, byggde altaren åt andra gudar. Detta visade på ett tydligt sätt att Israels folk brutit förbundet med Herren då de efter att de blev bofasta, och kom i kontakt med fertilitetsgudarna, inte hade litat på att Gud kom att förse dem med allt som de behöver. Istället hade de tillskrivit de kananeiska gudarna äran för landets bördighet och folkets välstånd.¹⁴⁹

Andersen/Freedman anser att metaforen om vinstocken också kan beskriva en trädgårdsmästare som på bästa sätt tar hand om sina träd för att de ska bli riktigt bra. De menar att Herren fortfarande talar om Israel som en källa till förstklassig frukt.¹⁵⁰ Nwaoru däremot väljer att förstå bilden av vinstocken som Hoseas sätt att berätta om Israel som den ideala vinstocken som utgör bra ekonomi för vingårdsarbetaren.¹⁵¹

Vinstockar och fikonträd används ofta som ett par för att markera Guds totala välsignelse av sitt folk. De markerade också folkets ägande av landet. Bruket att plantera vinstockar och fikonträd nära varandra sågs som en garant för folkets livsuppehälle och att förstöra vinstockar och fikonträd sågs som ett straff av folket. Hoseas intresse rör växten och inte frukten av växten.¹⁵²

4.2.5.1. Växtförädling och möjliga tolkningar

En vinstock kan bestå av en eller två olika arter. Består den av en art är den det man kallar rotäkta. Om den däremot består av två olika arter är en art inympad på ett rotanlag. Rotanlaget

¹⁴⁸ Andersen/Freedman, *Hosea*, 551. Eidevall, *Grapes*, 155. Nwaoru, *Imagery*, 171. Stuart, *Hosea*, 159 och Wolff, *Hosea*, 171.

¹⁴⁹ Andersen/Freedman, *Hosea*, 550. Nwaoru, *Imagery*, 171 och Stuart, *Hosea*, 159.

¹⁵⁰ Andersen/Freedman, *Hosea*, 550.

¹⁵¹ Nwaoru, *Imagery*, 171.

¹⁵² Nwaoru, *Imagery*, 171.

påverkar i stort faktorer som hårdigheten och tillväxten, medan den inympade delen påverkar främst smaken på frukten.

En rotäktad vinstock behåller sina egenskaper generation efter generation om den förökas vegetativt, d.v.s. med växtdelar. Förökas den däremot med frö så kommer nästa generation att ha helt andra egenskaper. En jämförelse är vildäpplena i vår natur som alla är olika. En ympad vinstock där man känner till vad som är underlaget och vad som är ympen går att duplicera. Detta används för att föröka upp många plantor med kända bra egenskaper. Dessa plantor kan ha olika underlag, men de har alla en ymp från samma individ, d.v.s. de kommer alla att ge frukt som smakar som plantan där ympen togs från. En parallell är äpplet Ingrid Mari, där alla träd härstammar från ett och samma träd och därför smakar de lika även om de inte växt på samma träd. Utifrån ett exegetiskt perspektiv innebär bildspråket att om Herren är vinstocken och det är en rotäktad vinstock så kommer dess frukt, druvklasarna, alltid att smaka likadant. Men är det istället en vinstock där det ympas in olika folks tro så kommer vinstocken, Herren, att ha samma hårdighet och tillväxt medan ympen, de olika folkens tro, för med sig sin smak på druvklasarna. En vinstock som har både rotäktad rankor med druvklasar och inympade rankor med druvklasar ger en blandad avkastning. En jämförelse är de familjeträd som består av tre till fyra sorters äpplen eller plommon. Från början var Israels stammar som en rotäktad vinstock, för att sedan inympas med olika folks tro.

”Frodig vinstock” är både en liknelse och en metafor. Liknelse då ”Israel var en frodig vinstock” beskriver Israel som en vinstock, dignande av druvor d.v.s. som ett stort folk. Som metafor leder ”frodig vinstock”, bildledet, vidare mot Israels folk, sakledet, med riklig produktion av druvor. Där druvorna både kan representera den stora folkmängden men också att folket gav rikligt med hyllning till Gud eller gudarna. För att producera rikligt så måste odlingsförutsättningarna runt vinstocken vara goda.

4.2.6. Sammanfattande kommentar

Jag är enig med forskarna om att fikonen och druvklasarna var frukten, avkastningen, av fikonsträdet och druvstocken. En avkastning som var viktig för folket ur flera aspekter. Det var mat att äta och att handla med, men det hade även en religiös betydelse då de ofta liknas vid Israels stammar och det goda välståndet. Landet var ett bördigt land i jämförelse med omgivande länder. Men logiskt så var druvklasarna och fikonen i öknen på helt fel plats. Med kunskap om växtförädling blir utvecklingen av växterna synliggjorda. Vinstocken har sedan den domesticerades genomgått en stor genetisk utveckling. En utveckling som människor

tagit tillvara och lärt sig att utveckla och sprida. En utveckling som om man anlägger ett exegetiskt synsätt, och tänker sig Herren som vinstocken och Israels stammar som en rotäkt ranka där det även ympats in andra stammars tro, får en skörd av blandad smak. Det blir en blandad smak på grund av att folket inte förstår att de lever bara av vad Herren ger utan vänder sig till andra gudar.

Roten som en metafor för folket och deras straff för att de vänt Herren ryggen framträder tydligt i texten, men den blir möjligen ännu tydligare med kunskap om hur rotbitar används vid förökning av växter där två olika släkten korsats och givit upphov till sterila växter som därför inte bär frukt.

4.3 Perikopen 14:2–9

Genre

Den litterära strukturanalysen och den litterära stilanalysen visar att perikopen består av ett retoriskt tal i form av en profetutsaga med ett paradisiskt framtidslofte. Det går inte att utläsa vem som är talaren. Talet består av två delar och handlar om framtiden. Verserna 2–4 är ett tal där det som förs fram är folkets ånger för sitt beteende. Del två inleds med en retorisk vändpunkt i vers 5 där rösten ger löften till folket om en bra framtid.

Struktur

Den struktur som framträder vid en litterär analys är följande: Det retoriska talet inleds med tre verser, 14:2–4, där Israel uppmanas att vända tillbaka till Herren, då Assyrien inte längre kan ses som någon räddning. I de följande verserna, 5–9, beskrivs en paradisisk framtid. Talaren i den här delen kan vara Herren. Någon ska blomstra som lilja i vers 6, vara praktfullt som olivträdet i vers 7, blomstra som vinstocken i vers 8 och slutligen som ett grönskande träd i vers 9. Det är ett framtidshopp som levereras.

Växtnamn

Växtrelaterade ord i den här perikopen är följande: i vers 6 שושן lilja, i vers 7 זית olivträd, olivlund, oliv och i vers 8 גפן¹⁵³ samt slutligen i vers 9 ענב en, gran.

¹⁵³ Det bör dock noteras att גפן har en textkritisk kommentar, frt l vilket betyder läs kanske. Jag har liksom Andersen/Freedman, Eidevall, Nwaoru, Stuart och Wolff valt att låta den bero då den inte har någon betydelse för tolkningen av det symboliska språket.

Kännetecken hos växter och växtdelar

- שושן Lilja behöver inte innebära att det är Madonnalilja som åsyftas. Det är troligt att det är en lök eller knölväxt av något slag. Lök och knölväxter har sedan 1600-talet genomgått en otrolig växtförädling. Liljan behöver vatten och näring under sin vegetationsperiod som infaller under regnperioden. Under viloperioden är det en fördel om det är torrt men inte så torrt som i öknen.
- זית Olivträd *Olea europaea*, är ett träd som pollineras med vinden. Det kan bli 1500 år gammalt och ger frukt efter cirka 10 år. Förökning av olivträd sker genom frö på hösten, genom klackstickling på vintern eller från rotskott.¹⁵⁴ Olivträdet behöver vatten och näring vilket innebär att de växer i röda, bruna eller svarta jordar med god vattentillgång.¹⁵⁵
- גפן Vinstock. För redogörelse om vinstocken se 5.2 Perikopen 9:10–10:15, där den behandlas utförligt.
- כרובש En, gran eller något annat städsegrönt träd som växte naturligt i regionen på tiden för Hosea boks upptecknande. Den behöver en måttlig närings- och vattentillgång vilket det är på dalsidorna med röd och brun jord.¹⁵⁶

4.3.1. Lilja, forskningsredogörelse

Det föreligger en osäkerhet angående vad det är för slags blomma som omtalas i texten. Andersen/Freedman, Nwaoru, Stuart samt Wolff är eniga om att den växt som kallas lilja mycket troligare är någon slags tulpan, krokus eller iris.¹⁵⁷ Nwaoru är osäker på om blomstrandet syftar på själva plantan eller om det syftar på den frodiga skönheten. Hans slutsats är att pluralformen innefattar en grupp växter med liljeliknande blommor.¹⁵⁸ Dock menar Nwaoru att Hosea syftar på *Lilium candidum* när han säger lilja. Liljan står som symbol för skönhet och fruktbarhet. Hosea förutser en återuppbyggnad där Israel kommer att uppleva en snabb expansion som kan jämföras med liljans snabba tillväxt. Israels blomstrand eller välmående är inte bara en framtida händelse utan det kommer att ske med Guds hjälp.¹⁵⁹

Stuart ser även han att det är Israels framtida blomstring som beskrivs i jämförelsen med en krokus. Krokusens tidiga och rikliga blomning under våren är ett tecken

¹⁵⁴ Burnie, *Botanica*, 613.

¹⁵⁵ Se appendix.

¹⁵⁶ Se appendix.

¹⁵⁷ Andersen/Freedman, *Hosea*, 646. Nwaoru, *Imagery*, 140. Stuart, *Hosea*, 215 och Wolff, *Hosea*, 236.

¹⁵⁸ Nwaoru, *Imagery*, 174.

¹⁵⁹ Nwaoru, *Imagery*, 175.

på återupprättandet av Israels glans. En glans där välsignelserna i förbundet återställts i enlighet med vishetslitteraturen och profeterna.¹⁶⁰

Wolff konstaterar att det är endast här och i Psaltaren som liljan nämns som en levande växt i Gamla testamentet.¹⁶¹ Herren beskrivs som livgivande dagg och som en förutsättning för att något grönt ska gro och växa. Dagen är en förutsättning för liljan som växer. Liljan, som inte är den vita liljan utan snarare en blomma med stor ”kopp” som en iris enligt Wolff, kan blomma i öknens dalar bland törnbuskarna. Genom kärlek ska Herrens folk få näring så att de mirakulöst kan blomstra som blomman i öknen.¹⁶²

4.3.1.1. Växtförädling och möjliga tolkningar

Liljor var synbara under en kort tid på året som kulminerade med blomningen och därefter samlade de, till skillnad från roten, näring i lök, lökfjäll eller knölar för att gå i vila och växa upp nästa år eller när det kom tillräckligt med fukt för att de skulle väckas till liv och inleda ännu en växtcykel. De började sin livscykel i samband med de livgivande regnen. Lök och knölväxter har förmågan att gå helt i vila under den varma delen av året och därför kan de uppträda med sina spektakulära blommor på otillgängliga platser som under övriga året är torrt och ödsligt. Liljans blomning upplevs spektakulär eftersom den från att inte ha syns till överhuvudtaget, två veckor senare kan stå i blom på karga sluttningar. Exegetiskt visar den på en bild av hur Herrens framtida härlighet ligger dold i marken och plötsligt ska blommar upp. Det säkraste sättet för förökning utgörs av små sidolökar eller lökfjäll som faller av moderlöken, vilket är ett vegetativt förökningssätt men det förekommer även frö som är ett osäkrare sätt som också innebär omkombination av anlagen och en variation inom populationen som kan leda till växtförädling av för växten positiva anlag.

Liljan är en liknelse där ”han skall blomstra som en lilja”. ”Han” är Israel i ett eskatologiskt perspektiv. I metaforen är liljan bildledet och sakledet är att den kommer upp ur marken och plötsligt blommar riktigt rikligt på oländiga platser, till synes utan näring. Liljan eller lökväxten symboliserade det sköna och det vackra som Herren väcker till liv i människan genom att förse det med fukt så att livet kan börja spira för att explodera i prakt.

¹⁶⁰ Stuart, *Hosea*, 215.

¹⁶¹ Wolff, *Hosea*, 234.

¹⁶² Wolff, *Hosea*, 236.

4.3.2. Olivträd, forskningsredogörelse

Nwauro, Stuart och Wolff anser att olivträdet är en symbol för fertilitet, välstånd och Guds välsignelse. Dess skönhet jämförs med Israels skönhet och kommande blomstring då Israels träd ska skjuta unga skott som överflödar med nytt liv. Israels skönhet kommer att komma av deltagandet i Herrens storhet, kraft och seger, som en del av Herrens räddande gärning. Det som varit förväntat tidigare men som folket givit till Baal ska åter blomstra i landet genom jordbrukets avkastning. Hosea använder olivträdet i betydelsen att vara stark och vacker.¹⁶³

Enligt Nwaoru var olivträdet ett av de värdefullaste träden under den antika perioden. Dess löv symboliserade fred, hopp och omstart av livet (1 Mos. 8:11), och olivoljan ansågs vara helig. Trädet ansågs stå för godhet och renhet (5 Mos. 24:20, 2 Mos. 23:11). Det är känt för att vara långlivat och svår förstört, dessutom bär det frukt långt upp i åldern.¹⁶⁴

Wolff anser att olivträdets grenar och lövverk är en symbol för det tillfredsställda livet. Det nya livet är starkt och fruktsamt och ses med välbehag, som en kärlekssång.¹⁶⁵

4.3.2.1. Växtförädling och möjliga tolkningar

Olivträdet symboliserar välstånd vilket de skapade till sin ägare genom den årliga skörden av oliver som användes till olja och mat. Olivträdet är lätt att föröka genom rotskott då de bästa träden väljs ut växtförädlingsmässigt och kanske är det den växt med störst ekonomisk betydelse för sin ägare, tillsammans med fikon, där det är enklast att göra urvalet, eftersom frukterna är stora. Däremot tar det lång tid för förädlingen att slå igenom, 10 år eller mer innan olivträdet ger skörd. Detta till skillnad mot spannmål som ger skörd följande år eller en vinstock som börjar ge skörd efter tre år. Det krävs också ekonomiska resurser för att kunna avsätta bördig mark att plantera nya träd på och vänta på avkastningen tills den kommer, men när den väl kommer är det en avkastning över tid. Eftersom de är vindpollinerande och förökas vegetativt tar det lång tid för förändringar att slå igenom genom växtförädling, men när de slår igenom kan en individ kan ge upphov till hundratals träd varje år.

Olivträdets prakt liknas i texten vid ”hans” prakt. Olivträdet, som är bildledet, var som fullvuxet ett praktfullt långlivat träd som gav värdefulla skördar i många år. Metaforens sakled beskriver här hur Gud uppfattades som givare av värdefulla gåvor och hur det praktfulla olivträdet relateras till Gud. En Gud som inte förändrades när samhället

¹⁶³ Nwaoru, *Imagery*, 176. Stuart, *Hosea*, 216 och Wolff, *Hosea*, 236.

¹⁶⁴ Nwaoru, *Imagery*, 176.

¹⁶⁵ Wolff, *Hosea*, 236.

förändrades utan står stadigt kvar precis som det varit under generationer. Stabilitet och trygghet.

4.3.3. Vinstock II, forskningsredogörelse

Vinstocken i vers 8 anses vara en vanlig metafor för folket. Enligt Eidevall syftar verserna 6-8 på en återskapad Edens lustgård där Gud är livets träd. I den antika tankevärlden i området var träd ofta symboler länkade till det kungliga.¹⁶⁶

Stuart och Wolff menar att Israels folk i framtiden ska bli den framstående vinstock de var ämnade att bli.¹⁶⁷

4.3.3.1. Växtförädling och möjliga tolkningar

Vinstocken har genom naturliga mutationer gått från att vara enbyggare och pollineras av pollen från en hanplanta till att vara tvåbyggare vilket innebär att det är både hon- och hanblommor på samma individ. Detta får till följd att den mesta pollineringen sker med pollen från samma individ och den genetiska variationen vid befruktning minskats. Detta innebär att urvalet för växtförädling också blir mindre. Dagens vinstockar består av vegetativt förökade plantor, t.ex. en rot som ympats med önskad sort alternativt en rotäktad staketdruva.

Vinstocken är en metafor som Hosea använt i föregående perikop, se 4.2.5. Vinstock I, där den syftar tillbaka på historien. I denna perikop beskrivs ett eskatologiskt skeende där folket liknas vid en välskött vinstock som frodas. Vinstocken växer i den paradisiska trädgården i skuggan av "Hans" storhet.

Metaforen "blomstra som en vinstock" består av bildledet vinstock och sakledet blomma ut p.g.a. Herrens vård och omsorg om dem. De kommer att pollineras av Herren för att producera den rätta smaken på vinet.

4.3.4. Cypress mm, forskningsredogörelse

Det städsegröna trädet är, enligt Andersen/Freedman, Gud, där plats finns för människorna i skuggan av den frodigt gröna kronan som mirakulöst bär frukt, livets träd. Ett träd där återvändare finner skydd. Ett träd som inte går att artbestämma.¹⁶⁸ Hosea använder, enligt

¹⁶⁶ Eidevall, *Hosea*, 219.

¹⁶⁷ Stuart, *Hosea*, 216. Wolff, *Hosea*, 236.

¹⁶⁸ Andersen/Freedman, *Hosea*, 647. Eidevall, *Grapes*, 219. Nwaoru, *Imagery*, 173, 176. Stuart, *Hosea*, 247 och Wolff, *Hosea*, 237.

Nwaoru, det städsegröna för att visa på att fertiliteten och vitaliteten som Efraim förgäves sökt i den kananeiska kulten bara finns hos Herren och att endast Herren är Israels välgörare som inkluderar Efraim i det framtida löftet.¹⁶⁹

I den antika tankevärlden i området var träd ofta symboler länkade till det kungliga. Enligt Eidevall syftar verserna 6–8 på en återskapad Edens lustgård där Gud är livets träd.¹⁷⁰ Eidevall anser att modellen för den här perikopen är en förälder som bryr sig om sina barn. Temat beskriver paradiset och ett återskapande av relationen mellan Gud och hans folk.¹⁷¹

Nwaoru menar att det får tolkas som att det är Gud som kallar sig själv för städsegrön en, tall eller cypress. Det viktiga för Hosea är just det städsegröna trädet i ett torrt land. Det gröna associeras ofta till platser för tillbedjan i Bibeln, särskilt till platser för tillbedjan i fertilitetskulten. Grönt är förknippat med välstånd och fräschör. Den som litar på Herren jämförs med ett träd planterat vid vatten vars löv är städsegröna (Jer. 17:8). Hosea använder det gröna tillsammans med grannarnas fertilitetskult för att demonstrera Israels fruktbarhet.¹⁷²

Nwaoru menar att cypress, *Cupressus sempervirens*, bör tolkas som plural för barrträd eftersom det är troligt att Hosea tänker på ett specifikt sorts träd. Gud kan bara föreställas representerande den höga, massiva cypressen som hittats i bergen i Edomregionen och till och med i Judens berg.¹⁷³

Vidare anser Nwaoru att det är det gröna i liknelsen som är det viktiga, inte vilket träd det är som avses. Det gröna symboliserar det ofrivilliga välståndet, livet och frälsningen som Gud ger till sitt folk. Cypressen är det bästa trädet att jämföra med Gud, på grund av relationen till det gudomliga och det kommersiella värdet.¹⁷⁴

Wolff anser att perikopen utgör en profetisk summering som Hosea håller inför kärnan av oppositionen när varken den assyriska eller kananeiska kulten hjälpte Israel. Det här är enda stället i Gamla testamentet där Herren liknas vid ett träd.¹⁷⁵

¹⁶⁹ Nwaoru, *Imagery*, 173. Stuart, *Hosea*, 217 och Wolff, *Hosea*, 237.

¹⁷⁰ Eidevall, *Grapes*, 219.

¹⁷¹ Eidevall, *Grapes*, 221–223.

¹⁷² Nwaoru, *Imagery*, 173.

¹⁷³ Nwaoru, *Imagery*, 173.

¹⁷⁴ Nwaoru, *Imagery*, 174.

¹⁷⁵ Wolff, *Hosea*, 234, 237.

4.3.4.1. Växtförädling och möjliga tolkningar

Textens cypress, det städsegröna trädet, kan vara ett stort antal olika trädslag att välja mellan där flera av dem anses ha en religiös och ekonomisk betydelse t. ex. som libanoncedern vars virke fick importeras och användes för konstruktioner i templet. Trä för andra byggnadsbehov skapade också en marknad och en efterfrågan vilket innebär att vissa träd bör ha haft en ekonomisk betydelse som handelsvara. Den internationella handeln innebär även att det har funnits en politisk betydelse i relationerna med andra länder. I den relativt trådfattiga regionen var träd som kunde användas i byggnadskonstruktioner av politisk betydelse då förekomst av skogar där dessa växte och växtförädling genom naturligt urval skedde visade på landets storhet och rikedom. Det städsegröna frukt bärande trädet symboliserar något unikt, då det ger både skydd och mat åt Efraim samtidigt som trädet vakar över honom.

Den grönskande cypressen liknas vid textens ”Jag är”. En grönskande cypress är bildledet i metaforen. Det är en cypress som lever eftersom den är grön. Sakledet visar på att den är grön hela året, städsegrön, och symboliserar genom sin färg det levande, det växande, samt var det finns vatten och näring i ett kargt landskap. Ett grönskande träd sänker temperaturen i sin omgivning genom avdunstningen under dagen. Samma träd hindrar utstrålningen av värme under natten vilket bör ha varit en uppskattad egenskap. Det som grönskar lever och därför är Gud en levande Gud som ger skydd åt människorna.

”Från mig får du din frukt” är en metafor där den grönskande cypressen, bildledet, d.v.s. den levande guden är den som ger frukten. Barnen, arvingarna, är gåvor från Gud, sakledet.

4.3.5 Sammanfattande kommentar

De växtrelaterade bilderna i denna perikop är genomgående positiva. Det är den vackra och sköna liljan som varje år återkommer och blommar på bergssidorna. Exegetiskt visar den på hur Herrens härlighet ligger dold i marken och plötsligt blommar upp i framtiden. Olivträdet som genom sin produktion skapar välstånd för sin ägare. På grund av att olivträdet är vindpollinerande men förökas vegetativt kommer det att ta lång tid för förändringar att slå igenom i odlingen och det symboliserar stadga för kommande generationer.

Det städsegröna trädet, slutligen, är ett träd som vakar över Efraim, samtidigt som det ger både skydd och mat. Trädets betydelse som virke och handelsvara bör också nämnas. Den här perikopen är i jämförelse med de två föregående mycket mer hoppfull och positiv i sin framtoning.

5 Slutdiskussion

En tolkning som inkluderar kunskap om växter och växtförädling motsäger inte vad tidigare forskare kommit fram till men den kan, genom att relatera bilderna till växtförädling, vidga förståelsen av symboliken i Hosea bok.

Forskarna ser växten som något statiskt och homogent medan människorna influeras av omgivande kulturer. Men växter genomgår en ständig förändring genom naturliga mutationer som människan tar tillvara eller genom ett naturligt urval i naturen. Arterna är inte helt homogena utan det finns många variationer av samma art med olikheter i egenskaperna. Det är de här två sätten att se på växterna, representerade av de olika växtorden, som leder fram till metaforanalysens resultat. Med kunskap om växtförädling läggs ytterligare en dimension till i metaforanalysen som avspeglar sig i resultatet av densamma.

Det vi tolkar som en homogen bild av en växt var troligen inte alls så homogen för folket på Hoseas tid. Snarare var det så att varje by eller närliggande byar hade sin referensram till växterna som skilde sig från andra byars referensram. Eftersom en förändring av anlagen ofta följs av ytterligare förändringar i anlagen och anpassningar, där människan tar till vara det som är positivt, sker en kontinuerlig förändring av variationen.

Samtliga växtord får en påverkan vid tolkningen av dem när kunskap om växtförädling används i tolkningen av metaforerna där växtorden ingår. Förståelsen av på vilket sätt växtförädlingen har påverkat respektive art är beroende av hur förökningen av respektive art gick till. Det är viktigt att notera att genom växtförädling har växterna förändrats från Hoseas tid till vår tid. En förändring som är artspezifisk och olika genomgripande på de olika växtslagen.

Som exempel på växtförädling finns det belägg för att fikon (*Ficus carica*) var domesticerade ca 9400–9200 f.v.t. vid Gilgal. Vid Gilgal odlades också olivträdet (*Olea europaea*) från 3000 f.v.t.. Spannmål, d.v.s. korn och vete, har skördats och bevisligen genomgått en utveckling mot en mer matad kärna under de senaste 6500 åren i regionen. Även vinodlingens historia som började med enkönade plantor av *Vitis vinifera* för ca 7000–5000 f.v.t. i området vid Svarta havet, visar på stora genetiska förändringar hos vinsläktet som idag utgörs av tvåkönade växter. Samtliga av dessa växter har under tiden de odlats av människan genomgått en genetisk utveckling som människan tagit tillvara, människan har förädlat växterna under hela perioden som hon har odlat dem.

Hos växterna som nämns i Hosea bok har det alltså skett en stor utveckling fram till idag. En utveckling som är ständigt pågående i naturen. Människan har alltid strävat

efter att ta tillvara på det som kan mätta och det som kan mätta bättre. Dåtidens arter är ursprunget till dagens arter och var lägre avkastande vilket är viktigt att ha med sig i tolkningen av bildspråket. Dåtidens jordbruksmetoder skiljer sig väsentligt från dagens, t.o.m. i dagens handgrävda köksland är jorden bättre och djupare bearbetad än åkrarna på Hoseas tid. Det har betydelse för tillgången på näring och för ogräsförekomsten.

Växtförädling innebär alltså att ta tillvara på de positiva förändringar som uppkommit hos olika växter. Sättet att ta tillvara på dessa förändringar är i stor grad beroende på växtens naturliga fortplantningssätt, nyttan med förändringen och att det sker genom att välja ut det bästa. Förändringar uppkommer genom det som kallas naturliga mutationer, vilket är en förändring av cellens DNA som uppkommer vid celledningen. Mutationer som är negativa för växtens överlevnad brukar försvinna medan de som är positiva förstärks över tid. I de fall då människan ser någon nytta med förändringen tags den tillvara och gynnas på olika sätt. Strävan är att skapa en bättre gröda med hänsyn taget till de parametrar som eftersträvas, t. ex. torktålighet, frosttålighet, avkastning, smaklighet med mera. Detta borde människorna ha gjort på Hoseas tid för att anpassa växterna till den specifika plats som de odlades på.

För att ta tillvara de plantorna med t.ex. mer välsmakande frukt är det viktigt att en vegetativ förökning används. Det kan ske genom sticklingsförökning, ympning, rotdelar, avläggare eller delning. En sticklingsförökning innebär att en gren stoppas ner i marken och den får rötter, avläggare innebär att grenen eller rankan växer längs med marken och får rötter och ympning innebär att två olika växter sammanfogas. För att kunna ympas behövs en riktigt vass kniv till att skära till ymparna med. En så vass kniv bör inte ha varit gemene mans egendom på Hoseas tid utan troligen bara det övre samhällsskiktet.

Den stora stötestenen på Hoseas tid vad gäller de förändrade anlagen var troligen det slumpmässiga i var och när de uppstod. Eftersom de sorter som odlades troligen var lokala sorter bör variationen bland de odlade grödorna ha varit mycket större än vad det är idag. Någon by hade spannmål med stora kärnor, en annan by hade små kärnor, o.s.v.

Studerar vi kartan över dåtidens Israel och omgivningarna inser vi att närheten till Medelhavet och bergsryggen som sträcker sig från Jerusalem upp mot dagens Haifa, en relativt hög nederbörds mängd, då den varma västliga sjöbris från Medelhavet släpper ifrån sig fukten som regn under vinterhalvåret och som dagg under sommarhalvåret då den tvingas stiga. Vinden blåser nästan alltid från samma håll. Som ett resultat av detta kan en planta med förändrade anlag relativt snabbt spridas till en stor mängd andra plantor inom sin och närliggande populationer, d.v.s. populationer i samma dalgång i den förhärskande vindriktningen. Vinden och topografin har stor betydelse för hur ojämnt de förändrade

anlagen spreds inom landet. Den blåser från de bördiga områdena där Baalsgudarna dyrkades in över det karga landet som var Herrens folks land. De förändringar som vandrade in var enkla att härleda västerut. Under förutsättning att de förändrade anlagen innebär en avkastningsökning bör det vara möjligt att ana den inom en tioårsperiod på spannmålsskörden.

Genom att ett förändrat anlag, som t.ex. ger en ökad avkastning, sprids i vindriktningen blir resultatet av det att det kommer att ske en ojämn spridning av nya anlag inom landet då det inte sprider sig från dal till dal utan stannar inom dalen. Det får till följd att olika dalar kan samma markfysikaliska och markkemiska förhållanden men avkastningen kan komma att förändras utan att det verkar finnas någon förklaring till förändringen. På den tiden bör det ha tett sig helt oförklarligt.

Tar vi spannmålen och vetet som exempel så är det möjligt att det i en dal ganska tidigt uppstår diploida kärnor medan det i dalen bredvid fortfarande bara växer emmer- eller speltvete trots att fälten en mansålder tidigare såg likadana ut. Denna upplevda orättvisa från Gud kan mycket väl ha legat bakom att folket vänt sig till andra fertilitetsgudar för att också få del av den synbara produktionsökningen. Det kan ha uppstått en avundsjuka och försök att blidka fertilitetsgudarna istället för Herren.

Kriterierna som användes för att undersöka om växtorden hade ekonomisk, politisk eller religiös betydelse står för olika delar av samhället som på olika sätt påverkade eller var del av befolkningens liv. Det ekonomiska kriteriet hade en daglig påverkan på befolkningen då det omfattade den mat som åts. Men det innefattar även den handel som bedrevs i regionen av kungen och olika stammar. Det är ett kriterium som genom sin bredd delvis skapar ett spänningsförhållande inom kriteriet då befolkningens nödtröft placeras i samma kategori som överflödet av vad som produceras inom landet, som är möjligt att exportera utan att befolkningen blir lidande.

De flesta ekonomiskt bärkraftiga växterna används som positiva exempel till skillnad mot växter utan ekonomisk bärkraft. Fikonträd, olivträd, och vinstock är alla växter som var ekonomiskt viktiga för samhället som produktionsmedel för föda eller handelsvara.

Cypressens virke hade också ett ekonomiskt värde som handelsvara och byggnadsmaterial. Olivträdet var kanske den växt av de ovan nämnda som gav sin ägare störst ekonomiskt utbyte, dock krävdes det ekonomiska resurser för att plantera ett träd då det tog ungefär tio år innan trädet började producera oliver och det krävde bördig mark för att växa. Även fikonsträdet tog några år på sig innan det började producera. Hosea använder dessa växter när han ska beskriva något positivt. Deras symboliska betydelse kan också hjälpa till

att förstärka det positiva. Fikonen som står för något exklusivt, olivträdet för fertilitet, välstånd och välsignelse, vinstocken som symboliserar Guds utvalda folk och slutligen cypressen, det städsegröna trädet som symbol för paradiset.

Spannmålen, korn och vete, är ekonomiskt viktiga växter som däremot inte används som ett positivt exempel. De står istället för den synkretistiska livsstilen som tar sig uttryck i ett firande vid högtiderna då Israels människor bebländar sin säd med andra folkslags.

Kriteriet för politisk betydelse har beröringspunkter med kriteriet för ekonomisk betydelse eftersom ett sätt att visa på landets storhet och rikedom var genom exporten av varor. Varor som till stor del bestod av förädlade produkter från jordbruket i landet t. ex. vin och olivolja. Dessutom utgjordes den tribut, som landet betalade till Assyrien, i natura till stor del av spannmål, vin och olivolja. Även på detta sätt knyts alltså de ekonomiska och politiska kriterierna samman. Det politiska kriteriet uppfylls av druva, fikon, spannmål och cypress som exporteras till grannländerna. Samtidigt som det stärker ekonomin i det egna landet visades bra och välsmakande varor upp. Det ekonomiska och politiska kriteriet korrelerar med varandra på grund av att politisk storhet och ekonomisk storhet göder varandra. En stark ekonomi leder till en styrka som kan manifesteras genom politiska påtryckningar på omgivningen. Politiskt var det viktigt för landets ledning att visa för folket att de styrde landet och att omgivande länder respekterade deras gränser. Ett sätt att slippa bli invaderade var att betala tribut.

Det religiösa kriteriet, som innebar att kulturanvändningen av växten skedde enligt vad som stipulerades i lagen så som det alltid gjorts, kunde mycket väl ha övergått till att mer vara en handling som skedde enligt traditionen. Därav att de religiösa festerna hade glidit över i ett synkretistiska firande där flera olika traditioner blandades.

Liljan och roten är växter som endast uppfyller det religiösa kriteriet. Liljan som symboliserar det sköna och fruktbara. Det sköna och det fruktbara som växer ibland de taggiga snåren och som blommar varje år bör inge de som såg det ett hopp om en framtid i välgång och fruktsamhet. Liljan börjar sin livscykel i samband med regnen för att på kort tid explodera i sin blomning för att sedan samla näring i lök eller knölar för att gå i vila och växa upp nästa år igen. Samtidigt som liljan står i stark kontrast till den förtorkande roten så har den i sitt vilotillstånd stora likheter med roten där den ligger i marken. Roten har dock, till skillnad från liljan, inte förmågan att gå in i ett vilostadium vid torka utan den drabbas hårt av vattenbristen och förtvinar. Trots detta vill den producera avkomlingar så att generna kan föras vidare och som i en dödsryckning producerar de en mängd frö. Roten får ofta

symbolisera gudsfolket som i perikopen vänder ryggen till Gud, medan Gud är den som vattnar i sin trädgård. Fikon, druva, cypress och spannmål i form av vete uppfyllde även de det religiösa kriteriet på så sätt att de användes i kulten på något vis.

Kriterierna var tänkta att spegla i vilken sektor av samhället olika växter hade betydelse. Eftersom det inte har gått att artbestämma ett antal växtord och det går inte att med säkerhet fastslå vilket släkte de hör till har betydelsen av kriterierna minskat.

Det är svårt att avgöra vilka växter som den ursprunglige författaren haft i åtanke när Hosea bok ursprungligen nedtecknades. Den ursprungliga texten var troligen skriven i nordriket men den slutliga redaktionen skedde i sydriket under det följande århundradet. Det innebär att den lokala förankringen i floran i området där den ursprungligen nedtecknades redan hade förlorats. Den förankringen är viktig på grund av att det är ganska troligt att det förekom lokala eller dialektala namn på växter då precis som det förekommer idag. Efter det har ytterligare drygt 2700 år förflutit med glidningar i språket där ord har fått en ändrad betydelse.

Den grammatisk-semantiska analysen har trots det fungerat väl för att ta fram betydelsen av växtorden från ett antal källor. Den har även visat var källorna brustit och inte kunnat ge ett tillfredställande svar. Svårigheten har varit att på ett tillfredställande sätt kunna artbestämma växterna för att kunna undersöka om det finns arkeologiska fynd av växten från den undersökta tiden. Detta beror på att beskrivningarna från första början var så knapphändiga. Det har framkommit att det gjorts fynd vid utgrävningar i dagens Israel efter växter som ingick i den mat som människorna åt eller på annat sätt brukade i sin vardag. De dåtida växterna finns beskrivna i rapporter, artiklar och avhandlingar från utgrävningarna.

De växter som nämns i perikoperna men som inte utgör föda för människorna eller brukades i det dagliga livet har visat sig vara mycket svårare att artbestämma. Det är t. ex. ogräs, ev. nässlor. Även tagg, torn och törne, som är en botanisk benämning på en del av växten. Tistel kan syfta på ett åttiotal olika växter inom fyra vitt skilda släkten. Även törnbuske är ett för oprecist begrepp då det bara pekar mot en buske med taggar eller tornar. Det har inte varit möjligt att med de summariska beskrivningarna i perikoperna kunna fastslå släktet med säkerhet.

Fikonträd, olivträd, vinstock och spannmål är de växtord som utgör föda för människor i sin naturliga eller bearbetade form och därför har alla förbättringar av de växterna troligen varit intressanta att ta till vara. I de fall då förbättringarna utgjorts av en ökad avkastning har de inneburit att det varit möjligt att producera samma kvantitet på en mindre

yta och på så sätt har mark frigjorts för att producera en annan gröda eller att producera för avsalu vilket bör ha ökat det materiella välståndet.

Olivträdet, fikonträdet och vinstocken har i sina cykler en längre omloppstid för att förändringar ska slå igenom än spannmålen och en tydligare koppling till vad som är modergeneration. Spridningen av var förändringarna uppkommer är lika stor men det går att följa tillbaka till källan på ett sätt som inte är möjligt med spannmålen.

Fikonträd bör ha förökats genom att rotskott från ett träd med bra egenskaper grävdes upp och planterades på en ny plats. Vinet förökades i början genom att en rotad ranka, avläggare, grävdes upp och planterades på en ny plats. Så småningom lärde man sig att ympa vilket är den gängse metoden idag tillsammans med att okulera. Okulera innebär att man sätter in en knopp på underlaget. Någon gång under tiden har vinet gått från att vara enbyggare till att vara sambyggare vilket ökar chansen till en god pollinering.

Olivträdet är lätt att föröka genom att gräva upp ett rotskott och plantera på en ny plats. Spannmålen skördas och tröskas på tröskplatserna, sedan ska kärnorna lagras för att sås nästa säsong. De största och tyngsta kärnorna är de med bäst förutsättningar för att nästa år ge en stor skörd. För olivträdet tar det tio år från att rotskottet planterats, tills det ger skörd, det innebär en lång tid av väntan innan det ger någon avkastning. Fikonet går snabbare men det dröjer trots allt några år och vinet dröjer också några år. Spannmålen å sin sida tar endast en säsong. Ju längre väntan är på den ekonomiska avkastningen desto större blir den över åren.

För samtliga ovan nämnda växter gäller det att ha mark där just det växtslaget kan odlas och det finns plats för ytterligare plantor för att kunna föröka växten. Det här bör ha inneburit att de allra fattigaste inte hade möjlighet att föröka de bästa plantorna utan att det var de redan välbesuttna som hade ett urval av växter att välja mellan när nya skulle tas fram.

Metaforanalysen är den analysform som har använts genomgående på alla växtord. Arbetsgången har varit att i första steget isolera växtorden och deras sammanhang för att på så sätt undersöka den bild som skapas. Bildledet i metaforen bestäms sedan och därefter tolkas det så att sakledet som bildledet egentligen betyder framträder. Det är här som relaterandet till växtförädling leder betydelsen av sakledet in på fördjupade spår i förhållande till tidigare forskning. Vissa av växtorden, bilderna, fungerar även som en liknelse. Detta lägger ytterligare en dimension till tolkandet av bildspråket.

Den första metaforen som anknyter till växtorden handlar om spannmålens avkastning som Hosea benämner som horlön. Den troliga avkastningsökningen bland

Baalsdyrkarna var ursprungligen ett resultat av vindarna och naturliga mutationer som folket anammat.

Resultatet av detta blev en synkretistisk religionsutövning där Israels folk vände sig till fertilitetsgudarna istället för att hålla förbundet mellan Herren och folket som borde ha bidragit till att ena landets innevånare i dess kontakter med andra folk och gudar. Istället har folket genom sina kontakter med andra folk valt att anamma deras gudar då den direkta avkastningen vid skörden var viktig för dem.

Som symbolisk bild är de fruktbarande växternas avkastning intressant. För att det ska bildas en frukt behöver blomman pollineras och resultatet av denna pollinering blir en frukt som i sig bär på anlag som är omkombinerade från båda föräldrarna. Den symboliska bild som uppkommer när fertilitetsgudarna pollinerat det israeliska folkets tankesätt var upphovet till det synkretistiska religiösa firandet.

Ser vi vidare på druvklasarna och fikonen som metaforer inser vi snabbt att varken druvklasor eller fikoner skulle överleva i öknen. De är helt felplacerade. Ur ett exegetiskt perspektiv är det intressant att studera druvklasarna och vinstocken av flera anledningar. Till att börja med kan vi konstatera att druvklasor behöver näring och vatten för att inte skrumpna bort istället för att mogna. Druvklasor sitter fästa vid vinstockar tills de skördas och får på så sätt sina behov tillgodosedda. Druvklasarna och fikonen behövde någon som tog hand om dem för att de skulle överleva precis som Gud tog ansvar för Israels folk under ökenvandringen och försåg dem med vatten och mat.

Återkorsning är därför en växtförädlingsmetod som är exegetiskt intressant i samband med Israels fyrtio år i öknen. Vi skulle kunna tänka oss att Herren försökte eliminera folkets dåliga egenskaper under ökenvandringen. Det skulle i så fall innebära att det folk som trädde in i Kanans land var ett mer likformigt folk som förädlats så att dåliga egenskaper förädlats bort, jämfört med det folk som flydde från Egypten. En jämförelse kan vara den förädling som gjorts på rosor där vildrosorna har mer och vassare taggar än förädlade rosor. Det är ofta hur välsmakande frukten är eller hur lättodlad plantan är som är avgörande om en planta får leva vidare.

Den rotäkta vinstocken som förökas vegetativt behåller sina egenskaper generation efter generation, den förändras inte. Om Herren är vinstocken och den är rotäkta så kommer dess frukt alltid att smaka likadant. Men ympas den in med olika folk så kommer vinstocken trots det ha samma hårdighet och tillväxt, medan ymparna, de olika folken, sätter sin smak på sina druvklasor. En vinstock som har både rotäkta rankor och inympade rankor

ger en skörd med blandad smak. Resultatet blir en vinstock liknande våra familjetråd. Från början var Israels stammar som en rotäktad vinstock, för att sedan inympas med olika folk.

Hosea såg och registrerade antagligen naturens förändringar. Hur mycket han kunde om växtförädling kan vi inte avgöra men han visste kanske att om man använde de stora spannmålskärnorna som utsäde så fick man också sådana vid skörden. Använde man den välsmakande vinstocken, fikonet eller olivträdet när man förökade så fördes deras egenskaper vidare, avkomman smakade som moderplantan. I Hoseas användning av metaforer finns det en antydning om att allt inte är konstant utan det är föränderligt. Detta är tydligt när det gäller bilden av vinstocken som först används i ett, för Hosea, historiskt perspektiv och sedan i ett eskatologiskt perspektiv.

Människan levde nära naturen i Hoseas tid och hade det vi idag skulle kalla för handens kunskap om den. En jämförelse är stenarbetaren som vet precis hur stenen ska delas med mejsel och slägghammare. Det går inte att förklara för en lekman, stenarbetaren bara delar den på rätt ställe. Det var troligen denna typ av naturlig kunskap om naturen som Hosea utgick från när han skapade sina metaforer. En kunskap som delvis gått förlorad i vårt teoretiska samhälle men som återupptäckts med vetenskapens hjälp.

Studien av symboliken i Hosea bok visar att kunskap från andra områden vidgar den exegetiska förståelsen och den tillförda kunskapen behöver inte vara speciellt djup för att den genom att ha en annan infallsvinkel adderar något till exegetiken som resulterar i ett vidgat perspektiv.

6 Slutsats

Kan kunskap om växtförädling påverka vår förståelse av bildspråket i Hosea bok? Det var frågan som ställdes i inledningen av denna uppsats. Svaret på den frågan är ja. Med utgångspunkt i att allt sedan växter började domesticeras har strävan från människan varit att ta tillvara de, ur människans synvinkel, positiva genetiska förändringar som skett genom naturliga mutationer. Det unika för den här undersökningen är att växterna ses som föränderliga och att de utvecklas över tiden. De är inte konstanta i sin form som forskarna som använts utgår från att de är.

Förändringar i växternas DNA har uppkommit spontant och slumpmässigt på olika platser och tider. Spridningen av de här förändringarna har skett lokalt genom att pollen spridits med vinden eller med insekter till närliggande fält eller byar. För pollen som spridits med vinden har topografin och den förhärskande vindriktningen spelat en stor roll. Vinden, som i huvudsak blåst från väster där fertilitetskulten utövades, har spridit pollenet längs med respektive dalgång österut, mot Israels folk. Genom att olika förändringar uppkommer på skilda platser kom samma gröda att utvecklas olika i olika dalgångar trots att det kan vara likartade markfysikaliska och markkemiska förhållanden. Variationen mellan byarna kan ha varit så stor att det gått att prata om olika lokala sorter. Studerar vi spannmålen är det möjligt att det i en by uppstår en genförändring som innebär att kärnorna blir diploida och ger bättre avkastning per hektar än dalen bredvid. Det här kan mycket väl ha uppfattats som en orättvisa från Herren och då har folket vänt sig till fertilitetsgudarna istället för att också få del av den ökade avkastningen. Detta är den synkretistiska religionsutövningen som Hosea vänder sig mot i perikoperna.

De växter vi är säkra på vilka de var är fikon, olivträd, spannmål och vinstockar. Av dem hade olivträdet varit domesticerat i över tusen år på Hoseas tid och de andra växterna ytterligare några tusen år. Det här bör innebära att det vi tolkar som en homogen bild av en växtart istället var en ganska varierad växtart med många lokala sorter. Detta eftersom en förändring av de genetiska anlagen ofta följs av nya förändringar, vilket ger en kontinuerlig ökning av variationen. Den slumpmässighet med vilken förändringarna uppträdde kan mycket väl ha rubbat den ekonomiska strukturen beroende på var de uppträdde och hur de förvaltades.

Växterna tar olika lång tid på sig för cykeln från förökning till att den ger skörd. Spannmål gör en livscykel på ett år. Vinstocken behöver minst tre år från förökning till första skörd. Fikon behöver ytterligare något år och slutligen tar olivträdet som minst 10 år på sig från

förökning till första skörden. Det här har betydelse då det behövs några cykler för att förändringarna ska slå igenom och kan säkert ha spelat in i vem som hade råd att odla vad. Detta innebär också att folket bör ha sett vissa förändringar snabbt och andra efter en lång tid eller inte alls.

Det här har till viss del avspeglat sig i de tre kriterierna: ekonomisk betydelse, politisk betydelse och religiös betydelse, som är baserade på hur växterna i texten användes. Det ekonomiska och politiska kriteriet påverkar varandra då en stark ekonomi också är ett sätt att visa på landets politiska vilja både gentemot andra länder och den egna befolkningen. En stark ekonomi, d.v.s. en stor produktion av jordbruket och dess produkter, var viktig för att kunna mätta befolkningen och betala tribut till stormakten Assyrien. Det ekonomiska kriteriet omfattar både produktionsmedlen och produkten medan det politiska kriteriet omfattar mestadels produkterna som producerats. Det religiösa kriteriet är tvådelat då det omfattar både sådant som användes i kulten och växtord som hade en religiös betydelse. Cypress, fikon, oliv, spannmål och vinstock har alla stor ekonomisk betydelse. Hosea använder dessa som positiva bilder med undantag av spannmål som används i negativ mening eftersom spannmålen förknippas med de synkretistiska kultfirandena.

Vid analysen av symboliken hos växtorden framträder en vidgad betydelse i tolkningen i förhållande till vad forskarna anser. Denna vidgning av symboliken är beroende av kunskap om växtförädling, växtfysiologi och botanik. Metaforen om druvklasarna och fikonen i öknen visar på bilden av beroendet av Gud, men också på hur Gud i sitt ansvar för folket förfinade folket till något ännu mer exklusivt. Metaforerna om roten och frukten visar på att Israels folk valt att fokusera på fel saker och därför tappat kontakten med Guds livgivande vatten och näring. Frukten som producerats med pollinering av fertilitetsgudarna visar sig vara av mycket dålig kvalitet och avkomlingarna dör. Metaforen om vinstocken, den ”frodiga vinstocken” som ger stor avkastning, vällar frågan om det är en vinstock med rotäkta rankor eller om det är främmande rankor som ympats in på den och ger frukten dess smak. Olivträdet symboliserar Gud som den trygga, stabila och oföränderliga givaren av värdefulla gåvor. Oföränderlig på grund av de långa cyklerna från rotskott till att den producerar oliver, men också på grund av att det lever så länge. Slutligen tolkas cypressen som det gröna levande i ett kargt och ogästvänligt landskap. Det är en symbol för Gud som ger både skydd och liv.

Med kunskap om växtförädling vidgar sig därmed den homogena bilden av växtorden i Hosea bok och istället uppstår en fördjupning av symboliken.

7 Bibliografi

7.1 Biblar och bibelöversättningar

Biblia Hebraica Stuttgartensia. 5 uppl. Stuttgart: Deutsche Bibelgesellschaft, 1997.

Bibel 2000. Örebro: Libris Förlag. 2000.

7.2 Litteratur

Alonso Schökel, Luis, Bravo Gozalo, José María, Rosa, Liliana M. och Pearson, Brook W. R.

A Manual of Hermeneutics, Sheffield: Sheffield Academic Press, 1998.

Andersen, Francis I. & Freedman, David Noel (red.), *Hosea: A New Translation with*

Introduction and Commentary, New York: Doubleday Co, 1980.

Andrén, Hans (red.), *Utemiljö*, 2. Uppl. Stockholm: Svensk Byggtjänst, 2009.

Burnett, Stephen G, "Hosea 9:10–17", I *Trinity Journal*, årg 6 nr 2 hösten 1985, 211–214.

Burnie, Geoff (red.), *Botanica: Illustrerat botaniskt lexikon med över 10000 trädgårdsväxter inklusive odlingsråd*, Könemann, Köln, 2000

Carpenter, Eugene, "חֶזֶן", I *New International Dictionary of Old Testament Theology and*

Exegesis, vol.1, VanGemeren, Willem A. (red.), 888–889. Carlisle:

Paternoster, Press, 1997.

Carpenter, Eugene, "חֶזֶן", I *New International Dictionary of Old Testament Theology and*

Exegesis, vol.2, VanGemeren, Willem A. (red.), 439–441, Carlisle: Paternoster

Press, 1997.

Carpenter, Eugene, "חֶזֶן", I *New International Dictionary of Old Testament Theology and*

exegesis, vol.3, VanGemeren, Willem A. (red.), 442–443, Carlisle: Paternoster

Press, 1997.

Chaney, Marvin L. "The Political Economy of Peasant Poverty: What the Eighth-Century Prophets Presumed but Did Not State". I *Journal of Religion & Society*, vol.

10, Simkins Ronald A. och Kelly Thomas M. (red) 34–60, Creighton

University Omaha, Nebraska, 2014

Corneliuson, Jens, *Växternas namn: vetenskapliga växtnamns etymologi: språkligt ursprung*

och kulturell bakgrund, Ny, rev. uppl., Stockholm: Wahlström & Widstrand,

2000.

- Eidevall, Göran och Larsson, Mikael, "Metoderna", I *Gud och det utvalda folket: inledning till Gamla testamentet*, Eriksson, LarsOlov och Viberg, Åke (red.), 187–210. Stockholm: Verbum, Förlag, 2009.
- Eidevall, Göran, *Grapes in the Desert: Metaphors, Models, and Themes in Hosea 4–14*. Diss., Lunds Universitet, Stockholm: Almqvist & Wiksell International, 1996.
- Ellis, Robert R. (red), "Hosea", I *Southwestern Journal of Theology*, 36 nr 1 hösten 1993, 1–41.
- Eskilsson, Rolf, *Mark-jord*, 2 Uppl. Stockholm: Natur och Kultur, 1989.
- Frie N. "Imagery", I *Princeton Encyclopedia of Poetry and Poetics*, enl. red., Preminger, Alex, 363–370. New Jersey: Princeton, 1974.
- Fire, N. "Symbol", *Princeton Encyclopedia of Poetry and Poetics*, enl. red., Preminger, Alex, 833–836. New Jersey: Princeton 1974.
- Foulkes, Francis, "שָׁמַיִם", i *New International Dictionary of Old Testament Theology and Exegesis*, vol.4, VanGemeren, Willem A. (red.), 254–255. Carlisle: Paternoster Press, 1997.
- Futato Mark D., "חַיִּים" i *New International Dictionary of Old Testament Theology and Exegesis*, vol.1, VanGemeren, Willem A. (red.), 1097–1098. Carlisle: Paternoster Press, 1997.
- Haddox, Susan, *Metaphor and Masculinity in Hosea*, Ann Arbor, ProQuest Information and Learning Company, 2006
- Holladay, William Lee, Walter Baumgartner, and Ludwig Koehler, *A Concise Hebrew and Aramaic Lexicon of the Old Testament: Based upon the Lexical Work of Ludwig Koehler and Walter Baumgartner*, Grand Rapids, Michigan, Eerdmann, 1971.
- Hayes, John och Holladay, *Biblical Exegesis: A Beginner's Handbook*, 3 rev. uppl. Louisville: Westminster John Knox Press, 2007.
- Herion, Gary A., Beck, Astrid B. och Freedman, David Noel (red.), *The Anchor Bible Dictionary*, 1. ed., Doubleday, New York, 1992
- Hostetter. Edwin C., "פָּרִי", i *New International Dictionary of Old Testament Theology and Exegesis*, vol.3, VanGemeren, Willem A. (red.), 676–678. Carlisle: Paternoster Press, 1997.

- Jacob, Irene och Jacob, Walter, "Flora." 803–817, I *The Anchor Bible Dictionary*, vol 2. ed., Herion, Gary A., Beck, Astrid B. och Freedman, David Noel (red.), 803–817. New York: Doubleday Co. 1992.
- Jones, Glynis, Valamoti, Soultana och Charles, Michael, "Early Crop Diversity: A 'New' Glume Wheat from Northern Greece Department of Archaeology and Prehistory", i *Vegetation History and Archaeobotany*, vol.9 (3), 2000, 133–146.
- Kelle, Brad E, "Hosea 4–14 in Twentieth-century Scholarship", i *Currents in Biblical Research*, 8 nr 3 Jun 2010, 314–375.
- Kruger Paul A., "Theology of Hosea", i *New International Dictionary of Old Testament Theology and Exegesis*, vol.5, VanGemeren, Willem A. (red.), 707–714. Carlisle: Paternoster Press, 1997.
- Koehler, Ludwig, *The Hebrew and Aramaic lexicon of the Old Testament*, Study ed., Brill, Leiden, 2001
- Lakoff, George och Mark Johnson, *Metaphors We Live By*, Chicago: The University of Chicago Press, 1980
- Liphshitz, Nili. "The Beginning of Olive (*Olea europaea*) Cultivation in the Old World: A Reassessment", *Journal of Archaeological Science*, 1991 volym 18, nr. 4, 441–453
- McCarthy D. J och Murphy R. E. "Hosea", i *The New Jerome Biblical Commentary*, Study Hardback Edition utg. Brown R. E., Fitzmyer J. A., Murphy R. E. (red.), 217–228. London: Bloomsbury Publishing, 1996.
- Mettinger, Tryggve, *Namnet och närvaron: Gudsnamn och gudsbild i böckernas bok*, Örebro: Libris Förlag, 1987.
- Nwaoru, Emmanuel O., *Imagery in the Prophecy of Hosea*, Weisbaden: Harrassowitz, 1999,
- Oestreich, Berhard, *Metaphors and Similes for Yahweh in Hosea 14:2–9 (1–8): A study of Hoseanic Pictorial Language*, Paper 114. Diss., Andrews University Digital Library, 1997.
- Olsson, Birger, "Vägar till texten", *Jesus och de första kristna: inledning till Nya testamentet*, Mitternacht, Dieter & Runesson, Anders (red.), 387–406. Stockholm: Verbum Förlag, 2007
- Simundson, Daniel J., *Hosea, Joel, Amos, Obadiah, Jonah, Micah. Minor Prophets*. Nashville: Abingdon Press, 2005

- Stevens, Chris J, Murphy Charlene, Roberts, Rebecca, Lucas, Leilani, Silva, Fabio och Silva Fuller, Dorian Q., "Between China and South Asia: A Middle Asian Corridor of Crop Dispersal and Agricultural Innovation in the Bronze Age.", i *The Holocene*, 2016, vol. 26, nr. 10, 1541–1555
- Stuart, Douglas (red.), *Word Biblical Commentary, vol. 31, Hosea-Jonah*, Word Books, Waco, Tex., 1987
- Tångberg, Arvid, "I am like an Evergreen Fir, from me comes Your Fruit': Notes on Meaning and Symbolism in Hosea 14:9b.", i *SJOT*, 1989 nr 2 1989, 81–93.
- Terral, Jean-Frédéric, Tabard, Elidie, Bouby, Laurent, Ivorra, Sarah, Pastor, Thierry, Figueiral, Isabel, Picq, Sandrine, Chevance, Jean-Baptiste, Jung, Cécile, Fabre, Laurent, Tardy, Christophe, Compan, Michel, Bacilieri, Roberto, Lacombe, Thierry, This, Patrice, "Evolution and History of Grapevine (*Vitis vinifera*) under Domestication: New Morphometric Perspectives to understand Seed Domestication Syndrome and Reveal Origins of Ancient European Cultivars", i *Annals of Botany*, vol 105, årg 3, 1 March 2010, 443–455.
- Viberg, Åke, "Profetism och profetlitteratur", i *Gud och det utvalda folket: inledning till Gamla testamentet*, Eriksson, LarsOlov och Viberg, Åke (red.), 140–142. Stockholm: Verbum Förlag, 2009.
- Walker L.L., "בְּרוּשׁ", i *New International Dictionary of Old Testament Theology and Exegesis*, vol.2, VanGemeren, Willem A. (red.), 740–741. Carlisle: Paternoster Press, 1997.
- Whalley, George, "Metaphor", i *Princeton Encyclopedia of Poetry and Poetics*, enl. Preminger, Alex (red.), 490–495. New Jersey: Princeton, 1974.
- Wegner Paul D., "בְּרִי", i *New International Dictionary of Old Testament Theology and Exegesis*, vol.1. VanGemeren, Willem A. (red.), 920–921. Carlisle: Paternoster Press, 1997.
- Weidow, Bengt, Sors Widell, Lena och Andersson, Iréne, *Växt- och djurliv*, Natur och Kultur/Fakta etc. i samarbete med Naturbrukslärarnas förening, Stockholm, 2005.
- Winter-Livneh, Rona, "Settlement Patterns, Social Complexity and Agricultural Strategies during the Chalcolithic Period in the Northern Negev, Israel", i *Journal of Archaeological Science*, 37(2), 2010, 284–294.

Wolff, Hans Walter, *Hosea: A Commentary on the Book of the Prophet Hosea*, Philadelphia: Fortress Press, 1974.

Younger, K Lawson, "חֲרִיב", i *New International Dictionary of Old Testament Theology and Exegesis*, vol.3, VanGemeren, Willem A. (red.), 936. Carlisle: Paternoster Press, 1997.

Younger, K Lawson, "חֲרִיב", i *New International Dictionary of Old Testament Theology and Exegesis*, vol.2, VanGemeren, Willem A. (red.), 44–45. Carlisle: Paternoster Press, 1997.

Younger, K Lawson, "קִיץ", i *New International Dictionary of Old Testament Theology and Exegesis*, vol.3, VanGemeren, Willem A. (red.), 907. Carlisle: Paternoster Press, 1997.

7.3 Internet

"Bildspråk". i *Nationalencyklopedin*. 2017.

<http://www.ne.se.ezproxy.ub.gu.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/bildspråk>.
(hämtad 2017–10–14)

"Den virtuella floran, Urtica, Brännässla" Naturhistorisk riksmuseet 1997

<http://linnaeus.nrm.se/flora/di/urtica/urtic/urtidio.html> (hämtad 2017–10–17)

Jordartskarta över norra Israel, The Hebrew University of Jerusalem, 1968

http://departments.agri.huji.ac.il/soils/Israel_North_English.pdf (hämtad 2017–09–25)

"Metaphor" *Britannica online*, Britannica Online, Chicago, IL, 1994.

Britannica Academic, s.v. "Metaphor",
<http://academic.eb.com.ezproxy.ub.gu.se/levels/collegiate/article/metaphor/52289> (hämtad 2017–12–09)

"Poetic Imagery", i *Encyclopædia Britannica*, 2017.

<http://academic.eb.com.ezproxy.ub.gu.se/levels/collegiate/article/poetic-imagery/102406> (hämtad 2017–10–16)

Sveriges Lantbruksuniversitet, *Så funkar växtförädling*. Mistra biotech. Så funkar det! 2017.

<http://www.slu.se/centrumbildningar-och-projekt/mistra-biotech/sa-funkar-det/sa-funkar-vaxtforadling/?si=D73092D7974F9EF2E9BEA75DBF610B30&rid=1535886969&sn=sluEPi6-prodSearchIndex> (hämtat 2017–10–12)

”Symbol”, i *Encyclopædia Britannica*. 2017.

<http://academic.eb.com.ezproxy.ub.gu.se/levels/collegiate/article/symbol/7071>

5 (Hämtad: 2017-10-16)

